

**T. C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**MEHMET ÂKİF, TEVFİK FİKRET VE NAZIM HİKMET'İN ŞİİRLERİNDE
GELECEK TASAVVURU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çiğdem ÇAM

Balıkesir, 2011

**T. C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**MEHMET ÂKİF, TEVFİK FİKRET VE NAZİM HİKMET'İN ŞİİRLERİNDE
GELECEK TASAVVURU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çiğdem ÇAM

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mehmet NARLI**

Balıkesir, 2011

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda 200412511001 numaralı Çiğdem ÇAM'ın hazırladığı "**Mehmet Âkif Tevfik Fikret ve Nazım Hikmet'in Şiirlerinde Gelecek Tasavvuru**" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca ~~24.06.2011~~ tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Başkan.....İmza.....
Unvanı, Adı-Soyadı
Doç. Dr. Salim Goroşlu

Üye.....İmza.....
Unvanı, Adı-Soyadı (Danışman)
Doç. Dr. Mehmet NARLI

Üye.....İmza.....
Unvanı, Adı-Soyadı
Yrd. Doç. Dr. Bayram YILDIZ

Üye.....İmza.....
Unvanı, Adı-Soyadı

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

24.06.2011
Enstitü Müdürü
(Unvanı, Adı, Soyadı)

Doç. Dr. Zübeyde Güneş WİCİ
Müdür

ÖN SÖZ

Genel anlamda zamanın üç boyutlu olarak idrâk edildiği bilinmektedir: geçmiş, şimdi ve gelecek. Esasen böyle bir taksim olamayacağını söyleyen mistik ve ruhçu düşünürler olsa da, modern dönem boyunca zamanın sıra dizimsel olarak belirli veya belirsiz bir geçmişten geldiği, bugüne uğrayarak geleceğe aktığı baskın bir görüştür. Bu tarihsel idrak içinde “geçmiş”, genel anlamda bugüne ve geleceğe yönelik hayat için ders alınması gereken bir “yaşanmışlık”tır. “Bugün”, “yaşanmakta olan”dır. Yaşanmakta olan, birikmişlikle beklenti arasında anlam kazanmaktadır. “Gelecek”, geçmişten gelen ve bugünde yaşayan insanın “umudunu” işaret eden ve olması muhtemel olan hayattır. Elbette bu tarihsel dizge bireyler için geçerli olduğu gibi toplumlar için de geçerlidir. Hatta çoğu zaman bireysel olanla toplumsal olan birlikte var olur, birlikte idrâk edilir.

Modern dünyanın insanı, geçmişten çok bugünün ve geleceğin içindedir. Hatta geçmişte kalan bireylerin veya toplumların gerçeklik ve tasarım yeteneklerinden kuşkuya düşülür. Geçmiş, sadece bugün ve gelecek için yararlanabileceğimiz bir “olan bitenler” kümesidir. Öyleyse esas olan bugünü yaşamak, geleceği kurmaktır.

“Geleceği kurmak” isteyen bireyler ve toplumlar, daha iyinin nasıl olacağı veya olması gerektiği hakkında “tasavvurlar” oluşturmaktadırlar. Gelecek tasavvurları, bugünün “yeterli veya iyi” olmadığı inancından beslenir. Tasavvurlara biçim veren, içerik kazandıran en temel etkenler ise ideolojiler ve inançlardır. Gelecek tasavvurları “yepyeni”, işaret edebileceği gibi geçmişteki bir “altın çağ”ın yeniden kurulması isteğini de içerebilir.

Gelecek tasavvurları, toplumlar, uluslar hatta uygarlıklar düzeyinde olabilir. Hangi düzeyde olursa olsun, gelecek tasavvurlarında hemen daima siyasal, kültürel, ideolojik “öncüler” vardır veya bu yapıları eserlerine yerleştiren “yazarlar” vardır. Bu öncü, yol açıcı veya harekete geçirici figürler bazen geçmişteki bir “mükemmel” düzenin kurtarıcıları da olabilir.

Gelecek tasavvurlarının bilinmesi ve analiz edilmesi için yazılı ve sözlü edebiyat metinleri önemli kaynaklardır. İster bir kültürün veya bir topluluğun ortak metinleri, isterse bir yazarın ürünü olarak var olsunlar, metinler, kendi zamanlarının ve kültürlerinin özelliklerini ve niteliklerini taşıyan gelecek tasavvurlarını içlerinde barındırır.

Meseleye tarihsel Türk metinleri bağlamında birkaç küçük atıf yapmak gerekirse şunlar söylenebilir: Örneğin Ergenekon Destanı'nda, mağara, mağaradan çıkış ve yol gösteren kurt simgesi altında toplumun gelecekle ilgili tasavvurları vardır. Orhun Kitabeleri, hem gerçekleşmiş tasavvur olarak hem de gelecekteki hayatın nasıl olması gerektiği veya nasıl olmaması gerektiği hakkına kurtarıcı figürün tespitleri ve tasavvurları ile doludur. Battalname, Danişmentname, Hz. Ali gibi İslâmî metinlerin içinde kahramanların kişilikleriyle bütünleşmiş, kurtarıcı figürler ile simgeselleşmiş; Müslümanların Anadolu'ya yerleşme ve Bizans'ta hüküm sürme hayâlleri vardır. Osmanlı kahramanlık metinlerinde ve "İ'la'yı Kelimetullah" olarak ortaya çıkan hedef, tam anlamıyla mükemmel bir gelecek tasavvurudur.

Metinlerdeki gelecek tasavvurların medeniyet krizlerinde veya yenilmişlik süreçlerinde artması doğaldır. Çünkü "bugün" kötü değilse; "geleceğe" yönelmek çok anlamlı olmayacaktır. Bu bağlamda Tanzimat olarak adlandırılan dönem önemlidir. Şinasî'nin Reşit Paşa, Namık Kemal'in Hürriyet kasideleri, Namık Kemal'in Cezmi romanı, kötü olan bugünden kurtuluşa davet eden ve mükemmel geleceğin anahtarlarını işaret eden tasavvurlardır. Modernleşme sürecinde ortaya çıkan gelecek tasavvurlardaki figürlerde önemli bir değişim olduğunu da vurgulamak gerekir. Bu zamana kadarki gelecek tasavvurları, hakan, kahraman, alperen tipleri ile birleşmiş durumdayken Tanzimat'la birlikte bu figürü önemli oranda "aydın" temsil eder. Çünkü akıl ve bilgi, belli bir oranda dinin ve kahramanlığın yerini doldurmaya başlamıştır.

Modern Türk Edebiyatına bu bağlamda (gelecek tasavvurları ve aydın) bakılırsa birçok yazar ve şairin öne çıktığı görülür. Bu kişiler içinde Tefik Fikret'in, Mehmet Âkif Ersoy'un ve Nazım Hikmet Ran'ın daha da belirgin bir

şekilde ortada varolduğu görölmektedir. Bu üç şairin Hümanist, İslâmî ve Marksist karakterleri, kurdukları gelecek tasavvurlarını daha önemli hâle getirmektedir. Bu üç şairin de gelecek tasavvurlarına çocukları üzerinden biçim vermeleri de ayrı bir değer taşır.

Bu yüzden çalışmamızın sınırlarını “Mehmet Âkif, Tevfik Fikret ve Nazım Hikmet’in Şiirlerinde Gelecek Tasavvuru” olarak belirledik.

Çalışmamızın “Giriş” bölümünde çalışmanın problemi, amacı, sınırı belirlendi ve çalışmayla ilgili varsayımlar ortaya konuldu. “İlgili Alanyazın” bölümünde önce kuramsal bir çerçeve oluşturuldu. Daha önce yapılmış araştırmalar değerlendirildi. “Yöntem” bölümünde çalışmada merkez alınacak yöntem belirtildikten sonra, çalışmanın bilgi kaynakları gösterildi.

Çalışmamızın esasını oluşturan “Bulgular ve Yorumlar” bölümünde önce, metin analizlerinde biyografik ve poetik bilgi bağlamında gerekebilir düşüncesiyle Mehmet Âkif, Tevfik Fikret ve Nazım Hikmet’in hayatlarına ve şairliklerine çok kısa olarak değindik.

Çalışmamızın gövde kısmını “Modern ve İslâm Kaynaklı Bir Gelecek Tasavvuru: Mehmet Âkif”; “Hümanist ve İlerlemeci Bir Gelecek Tasavvuru: Tevfik Fikret”; Marksist Karakterli Bir Gelecek Tasavvuru: Nazım Hikmet” şeklinde üç genel başlığa ayırdık. Birinci başlıkta Mehmet Âkif’in şiirlerini gelecek tasavvuru açısından değerlendirmeye ve özellikle Âsım kitabındaki şiirlerini, mükemmel geleceğin prototipi olan Âsım’la ilişkilendirerek incelemeye çalıştık. İkinci başlıkta Tevfik Fikret’in şiirlerinde, özellikle Halûk üzerinden kurulan gelecek tasavvurunu aradık. Üçüncü alt başlıkta ise Nazım Hikmet’in şiirlerindeki gelecek tasavvurunu aradık ve bunun Marksist bakış açısıyla ilişkisini tartıştık. Sonuç kısmında çalışmamızda ulaştığımız verileri özetlemeye çalıştık.

Bu çalışmada akademik ve bilimsel anlamda çok değerli katkıları olan, tez konusunun belirlenmesi ve tezin yazılması sürecinde yol göstericiliğini esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet NARLI’ ya

engin sabrı, anlayışı ve yardımları için teşekkürü borç bilirim. Ayrıca eğitim hayatım boyunca maddî ve manevî desteğini her zaman hissettiğim babama bu destekleri ile sıkıntı ve heyecanlarımı paylaştığı için çok teşekkür ederim.

Çiğdem ÇAM
2011 Balıkesir

ÖZET
MEHMET ÂKİF, TEVFİK FİKRET VE NAZIM HİKMET'İN
ŞİİRLERİNDE GELECEK TASAVVURU

ÇAM, Çiğdem
Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet NARLI
2011, 82 Sayfa

Her toplum bunalımlı ve sıkıntılı döneminde gelecek tasavvuru kurmuştur. Gelecek tasavvuru, o toplumun hayata tutunması, umutları ve kurtarıcı arayışı sayılabilir. Gelecek tasavvurlarında ortaya çıkan kurtarıcı, yüksek vasıflara sahip bir kişiliktir. Bu kurtarıcı ideal neslin temsilcisi, ilk örneği sayılmaktadır. İslâmiyet' ten önce “alp” tipiyle kimlik bulan kurtarıcı, İslâmiyet'in kabulüyle “velî” tipine dönüşmüş, sonra da Batılılaşmanın etkisiyle “aydın” kimliğinde ortaya çıkmıştır.

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e uzanan süreçte üretilen metinlerde oldukça dikkat çeken gelecek tasavvurları vardır. Birer bürokrat, aydın özelliği ve sorumluluğu da yüklenen yazarlar, toplumları için mükemmel gelecekler tasavvur etmişlerdir. Sürecin içinde Tefvik Fikret, Mehmet Âkif ve Nazım Hikmet gibi şairler bu özellikleri ile belirgin bir şekilde öne çıkarlar. Bu şairlerin birincisinde Hümanist ve ilerlemeci; ikincisinde modern ve İslâmî; üçüncüsünde ise Marksist bir zihniyet, gelecek tasavvurunun temel yapısını oluşturur. Üç şair de “bugün”ün kötü olduğu konusunda ortaktır; ama önerdikleri veya hayâlini kurdukları gelecekler konusunda ayrılırlar. Fikret'in oğlu Halûk, Âkif'in arkadaşının oğlu Âsım ve Nazım'ın oğulluğu Memet üzerinden geleceği kurgulaması da ortak bir tavır olarak görülebilir. Şairler, “kötü olan bugün”ün içinde yaşamaktadırlar; “oğullar” ise mükemmel olan geleceği hem kuracaklar hem de onun birer üyesi olacaklardır. Fakat üç oğuldan beklenenler oldukça farklıdır.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Âkif, Tefvik Fikret, Nazım Hikmet, gelecek tasavvuru, oğullar.

ABSTRACT
FUTURE REALIZATION
IN THE POEMS OF MEHMET AKIF TEVFIK FIKRET AND NAZIM HIKMET

ÇAM, Çiğdem

Grad School, Turkish Language and Literature Discipline

Thesis Consultant: Doç. Dr. Mehmet NARLI

2011, 82 Pages

Every community has had future realization in depressive and distressing times. Future realizations may be regarded as clinging to life of that community, their hopes and their search for a rescuer. The rescuer appearing in future realizations is a character having high qualifications. This rescuer has been regarded as the representer of the ideal generation, its first example. The rescuer primarily personalized in hero type transformed into curator type by the acceptance of Islam, and later arose in intellectual identification as a result of westernization.

In the periods when Ottoman Empire collapsed and a new system emerged, search for a rescuer chrysalized with poets and this search was reflected in the poems. Since poets equated the rescuer with their sons, a future realization was formed through “son” notion. While the poet sees himself as the current generation in the depressing period, his son engges hope and becomes the ideal generation of future and is presented as an instance like Mehmet Âkif’s imaginary hero in his poems, his son Âsım; Tevfik Fikret’s real son, Halûk; Nazım Hikmet’s son, Memet. These three figures who felt the one to be founded just after the one to collapse ally on the matter of their building the future upon their sons and of their looking ahead hopefully. However, their viewpoints of looking ahead which were thought to be fine and expected hopefully are completely different from each other. A modern Islamist viewpoint prevails in Mehmet Âkif’s future realization, a humanist viewpoint in Tevfik Fikret’s future realization, and a Marxist viewpoint in Nazım HHikmet’s future realization. They wish to reach the future through different paths by anticipating different formulas. In this

context, it can be said that their purposes are the same but their instruments are different.

Keywords: Mehmet Âkif, Tevfik Fikret, Nazım Hikmet, future realization, sons.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	iii
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
KISALTMALARIN LİSTESİ	xi
1.GİRİŞ	
1.1. Problem.....	xii
1.2. Amaç.....	xii
1.3. Önem.....	xiii
1.4. Varsayımlar.....	xiii
1.5. Sınırlılıklar.....	xiv
2.İLGİLİ ALANYAZIN	
2.1.Kuramsal Çerçeve.....	1
2.2. İlgili Araştırmalar.....	3
3.YÖNTEM	
3.1. Araştırmanın Modeli.....	5
3.2. Bilgi Toplama Kaynakları.....	5
4.BULGULAR VE YORUMLAR	
4.1. Mehmet Âkif, Tevfik Fikret ve Nazım Hikmet'in Hayatlarına ve Şairliklerine Genel Bir Bakış	
4.1.1. Mehmet Âkif Ersoy.....	13
4.1.2. Tevfik Fikret.....	14
4.1.3. Nazım Hikmet Ran.....	16
4.2. Modern ve İslâm Kaynaklı Bir Gelecek Tasavvuru: Mehmet Âkif.....	19
4.3. Hümanist ve İlerlemeci Bir Gelecek Tasavvuru: Tevfik Fikret.....	38
4.4. Marksist Karakterli Bir Gelecek Tasavvuru: Nazım Hikmet.....	53
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	
5.1. Sonuç.....	77
5.2. Öneri.....	78
KAYNAKÇA	80

KISALTMALARIN LİSTESİ

Ed: Editör

Çev: Çeviren

Der: Derleyen

Haz: Hazırlayan

Dr: Doktor

1.GİRİŞ

1.1. Problem

“Bugün”den şikâyeti olan bireyler ve toplumlar daha iyi bir gelecek hayâli kurar. İnsanlar, dinlerin, ideolojilerin, bilimlerin kaynaklığında “daha iyinin nasıl olacağı” konusunda tasavvurlar inşa eder. Bu tasavvurların yansıdığı, yayıldığı en önemli araçlardan biri de edebî metinlerdir. Bu çalışmanın temel problemi metinlere sinen veya metinlerde yansıyan bu gelecek tasavvurlarını analiz etmektir. Örneklem olarak Tevfik Fikret, Mehmet Âkif ve Nazım Hikmet’in şiirleri kullanılacaktır. Problem, belirlenen amaçlar, varsayımlar bağlamında ve belirlenen yöntem çerçevesinde çözülecektir.

1.2. Amaç

Bu çalışmanın amacı, edebî metin ve gelecek tasavvurları arasındaki ilişkileri ispat etmek ve bunu Mehmet Âkif, Tevfik Fikret ve Nazım Hikmet’in şiirleri üzerinde göstermektir. Bu amaca ulaşmak için sistematik olarak şu sorulara cevap aranacaktır:

1. İnsan, zamanı nasıl taksim etmekte ve nasıl anlamaktadır?
2. İnsanı gelecekle ilgili tasavvurlara yönelten siyasal, sosyal, kültürel şartlar nelerdir?
3. Gelecek tasavvurları, şairlerin hayat felsefesine ve bakış açısına göre farklılık gösterir mi?
4. Bakış açıları farklı olan şairlerin gelecek tasavvurları hangi noktalarda birleşmekte ve hangi noktalarda ayrılmaktadır?
5. Mehmet Âkif’in gelecek tasavvurunda temel etken nedir ve bu temel yapı şiirlerine nasıl yayılmaktadır?

6. Tefvik Fikret'in gelecek tasavvurunda temel etken nedir ve bu temel yapı şiirlerine nasıl yayılmaktadır?

7. Nazım Hikmet'in gelecek tasavvurunda temel etken nedir ve bu temel yapı şiirlerine nasıl yayılmaktadır?

8. Halûk, Âsım ve Memet'in, Fikret'in, Âkif'in ve Nazım'ın gelecek tasavvurlarında yüklendikleri işlevler nelerdir?

1.3. Önem

Gelecek tasavvurlarının bilinmesi ve analiz edilmesi için yazılı ve sözlü edebiyat metinleri önemli kaynaklardır. İster bir kültürün veya bir topluluğun ortak metinleri, isterse bir yazarın ürünü olarak var olsunlar, metinler, kendi zamanlarının ve kültürlerinin özelliklerini ve niteliklerini taşıyan gelecek tasavvurlarını içlerinde barındırırlar. Metinlere sinen veya onlara yansıyan gelecek tasavvurlarını analiz etmek, bir toplumun yarından beklediklerini, korku ve arzularını anlamak, toplumsal yapının nasıl bir geleceğe doğru ve hangi etkilerle yöneldiğini anlamak açısından oldukça yararlı sonuçlara ulaştıracaktır.

1.4. Varsayımlar

1. Her birey veya toplum gelecekle ilgili tasavvurlar oluşturabilir.
2. Bu tasavvurlar edebî metinlere yansır.
3. Gelecek tasavvurlarının içinde yol gösterici ve kurtarıcı figürler yer alır.
4. Türk edebiyatında da yazılı ve sözlü metinler gelecek tasavvurlarını barındırırlar.
5. Özellikle Tanzimat'tan Cumhuriyet'e uzanan süreçte Yeni Türk şiiri gelecek tasavvurları açısından önemli bir kaynaktır.

6. Mehmet Âkif, Tevfik Fikret ve Nazım Hikmet'in şiirlerinde gelecek tasavvurları şiirlerin temel özellikleri olacak kadar yoğundur.

7. Bu şairlerin şiirlerindeki gelecek tasavvurlarını, inançlar, ideolojiler ve modernleşme süreci etkilemektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma, Mehmet Âkif, Tevfik Fikret ve Nazım Hikmet'in şiirleri ile sınırlıdır. Şairlerin bütün şiirleri taranacak ve geleceğe atıf yapan şiirleri incelenecektir.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE

“Geleceği kurmak” isteyen bireyler ve toplumlar, daha iyinin nasıl olacağı veya olması gerektiği hakkında “tasavvurlar” oluşturmaktadırlar. Gelecek tasavvurları, bugünün “yeterli veya iyi” olmadığı inancından beslenir. Tasavvurlara biçim veren, içerik kazandıran en temel etkenler ise ideolojiler ve inançlardır. Gelecek tasavvurları “yepyeni”, işaret edebileceği gibi geçmişteki bir “altın çağ”ın yeniden kurulması isteğini de içerebilir. Gelecekteki tasavvurların inandırıcılığı, çekiciliği onları kuran aydınların, siyasal veya kültürel aktörlerin varlığını da gerekli kılar. Dolayısıyla özellikle toplumsal düzlemdeki her tasavvur içinde bir kurtarıcı veya kahraman da barındırır. Bu kurtarıcılar tasavvurun oluşmasında rol alabilir; ama asıl varlıkları verdikleri mücadelenin destanlaşmasıyla ortaya çıkar. Gelecekteki “mükemmel düzene” kavuşulduğunda her şey yerli yerine oturacaktır. Tasavvuru besleyen ideolojiye, dine, kültüre göre eşit, erdemli, ahlâklı, adil bir dünya olacaktır.

Esasen destanlardan bugünün modern edebiyatına kadar birçok metinde toplumların gelecek tasavvurları yer alır. Türk destanlarına bakıldığında Tanrıdan kut almış kahramanlar, hakanlar merkezinde daima ya gelecekteki bir dünyanın arayışı ya da gerçekleştiği kabul edilen bir tasavvurun hikâyesi görülür. Zaman ilerledikçe bu kahramanların, hakanların yanına toplumun karakteristik özelliklerini ve ütopyik değerlerini de üstlenen “alp”ler eklenir. Battalname, Danişmentnâme, Hz. Ali gibi İslâmî metinlerin içinde kahramanların kişilikleriyle bütünleşmiş, kurtarıcı figürler ile simgeselleşmiş; Müslümanların Anadolu’ya yerleşme ve Bizans’ta hüküm sürme hayâlleri vardır ve tanrısal kahramanlara, hakanlara, alplere “alperen”ler eklenmiştir. Osmanlı kahramanlık metinlerinde ve “İla’yı Kelimetullah” olarak ortaya çıkan hedef, tam anlamıyla mükemmel bir gelecek tasavvurudur.

Metinlerdeki gelecek tasavvurlarının medeniyet krizlerinde veya yenilmişlik süreçlerinde artması doğaldır. Bir kültür değişmesinin eşiği olan Tanzimat döneminde ortaya çıkan önemli problemlerden biri de geleceğin ne olacağıdır. Bu yüzden Tanzimat metinleri, gelecek tasavvurları açısından dikkat çekicidir. Örneğin Şinasî'nin Reşit Paşa, Namık Kemal'in Hürriyet kasideleri, hem günün kötülüğünü veriler hem de geleceğin hangi kavramsal ve siyasal düzeyde inşa edileceğini anlatırlar.

Fakat modernleşme sürecinde ortaya çıkan gelecek tasavvurlardaki figürlerde önemli bir değişme olduğunu da vurgulamak gerekir. Bu zamana kadarki gelecek tasavvurları, hakan, kahraman, alperen tipleri ile birleşmiş durumdayken Tanzimat'la birlikte bu figürü önemli oranda "aydın" temsil eder. Çünkü akıl ve bilgi, belli bir oranda dinin ve kahramanlığın yerini doldurmaya başlamıştır.

Çalışmada ele alınan şairlerin şiirlerindeki gelecek tasavvurlarının ana kaynakları bağlamında bazı kavramlara da atıf yapmak gerekir. Mehmet Âkif'in ana kaynağı "asrın idrakine göre anlaşılması gereken İslâm"dır. Bu bağlamda Âkif'in şiirlerindeki gelecek tasavvurunu biçimlendiren asıl anlayış, modernist bir din anlayışıdır. Din ve modernizm ilişkisi 19. yüzyılın ortalarından itibaren tartışılan bir konudur. Bazı Avrupalı siyaset ve kültür adamları dinin modernizm önünde bir engel olduğunu düşünürken Âkif'in de etkilendiği Muhammed Abduh, Cemaleddin Efganî hatta Muhammed İkbâl gibi Asyalı ve Ortadoğulu düşünürler dinin modern algı merkezinde bütün gelişmelerin kaynağı olduğunu söylerler.

Tevfik Fikret bağlamında Hümanizme atıf yapmak gerekir. Tanrı karşısında insanı merkez alan ve insanı "rabb-ı mümkünât" olarak gören bu felsefi görüş. 'Hümanizm, tüm gerçekliğin bizzat doğanın kendisinden ibaret olduğuna inanır, evrenin temel materyali, zihin değil madde-enerjidir. Doğaüstü varlıklar gerçek değildir; yani insan düzeyinde, insanlar doğaüstü ve ölümsüz ruhlara sahip değildirler ve tüm evren düzeyinde, evrenimizin doğaüstü ve sonsuz bir yaratıcısı yoktur.

Nazım Hikmet bağlamında da bir iki cümle ile Marksizme/sosyalizme atıf yapmak gerekir. Marksizm, Carl Marx'ın teorilerini kurduğu felsefî ve iktisadî düşünüş; tarihin materyalist bir yorumuna dayanan; ekonomik ve toplumsal bir dünya görüşü; bir toplumsal değişim teorisidir. Marksizm, ideolojik alanda, esas olarak sınıflar savaşımı teorisini ortaya atan ve bu savaşımın zorunlu sonucu olarak proletarya diktatörlüğüne ve oradan da toplumsal eşitlik ve özgürlük dünyasına varılacağını öngören bir öğretiyi olarak özetlenebilir.

Kısaca çalışmanın edebî metin, şiir, Mehmet Âkif Ersoy, Tevfik Fikret, Nazım Hikmet, gelecek tasavvuru gibi kavramlarla sınırlandırıldığı belirtilebilir.

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Doğrudan doğruya ve sadece şiir ve gelecek tasavvurunu konu alan bir akademik çalışma olmamasına rağmen; şiirlerdeki gelecek tasavvurunu belirlemek ve incelemek için yararlandığımız birçok kaynak vardır. “Mehmet Âkif, Tevfik Fikret ve Nazım Hikmet'in Şiirlerinde Gelecek Tasavvuru” adlı çalışmamıza kaynaklık eden bazı çalışmaları birkaç cümle ile değerlendirerek, çoğu kaynağı ise bibliyografik olarak anacağız:

Serol Teber'in, Aşçıyan'daki Kâhin (2002 İstanbul, Okuyan) adlı eseri, Tevfik Fikret ve şiirleri üzerine yapılan psikanalitik bir çalışmadır. Bu çalışmada yapılan analizler, yorumlar ve ulaşılan sonuçlar Tevfik Fikret bağlamında oldukça yeni verileri içermektedir. Fikret merkezinde yapılan bu çözümlemenin diğer şairlere de uygulanabileceği açıktır. Teber'in bireyin monadlaşma sürecini ve biçimini anlattığı bölümler, modern sanatkâr bireyin dünyasına girmek için son derece önemli bulgular içermektedir. Bu eserde özellikle şairin geleceğin taslağını kendi içinde barındırdığı yolundaki çıkarsama oldukça yol açıcudur.

Enis Batur'un "Şiir ve İdeoloji" adlı çalışması, 1993 yılında Mitos Yayınları'ndan çıkmıştır. Bu çalışmada şiirin ideoloji ile ilişkisi, şairin kusursuz anlam arayışları ve şiirin toplumsal bağları noktasında geliştirilen görüşler bu çalışmanın ufkunu açacak niteliktedir.

Nurettin Topçu'nun Mehmet Âkif (1998 İstanbul, Dergâh Yayınları) adlı kitabı, Mehmet Âkif'i özellikle karakteri ve hedefleri bağlamında değerlendiren önemli bir kitaptır. Topçu, eserinde gelecek tasavvurları içinde Mehmet Âkif'in bizzat model bir insan olduğunu vurgular.

Otuz beş yıl boyunca Âkif'le sıkı dost olarak yaşayan Mithat Cemal Kuntay'ın, Mehmet Âkif adlı kitabı (2009 İstanbul, Timaş) hem Âkif'in karakter özelliklerini ortaya koyması bakımından hem de Âkif'teki gelecek kurgusunun kaynaklarını göstermesi bakımından oldukça önemli bir çalışmadır.

Âkif Emre'nin, "Bir İslâm Şairinin Gelecek Tasavvuru" adlı Hece Dergisi'nin 133. (2008) sayısında çıkan yazısı hem Âkif'teki gelecek kurgusu bakımından hem de gelecek tasavvurlarının poetikası konusunda önemli bir yazıdır.

Ahmet Fidan'ın Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim adlı derginin 73. sayısında yayımlanan "Mehmet Âkif'in İdeal Genci: Âsım'ın Nesli" adlı yazısı, doğrudan Mehmet Âkif'in şiirlerindeki "Âsım" üzerinde durmasıyla ve yaslandığı kültürel yorumuyla çalışmamıza kaynaklık eden bir yazıdır.

Mehmet Fuat'ın Nazım Hikmet hakkındaki çalışmaları, şairin hayatını, eserlerini ve şiirinin problemlerini anlatmak açısından önemli bir boşluğu dolduran kitaplardır. Onun Özellikle A'dan Z'ye Nazım Hikmet (2009 İstanbul, Yapı Kredi) adlı kitabı Nazım Hikmet hakkındaki bilgileri toplar ve değerlendirir.

3. YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışma genel karakteriyle metin çözümlemesidir. Çözümlemede sosyal kültürel ve psikolojik verilere yaslanılacak; dilin simgesel düzeyi söz, nesne ve davranış üzerinde belirlenecek ve yorumlanacaktır.

3.2. BİLGİ TOPLAMA KAYNAKLARI

Çalışmanın temel bilgi kaynakları Mehmet Âkif, Tevfik Fikret ve Nazım Hikmet'in bütün şiirleridir. Şiirler üzerindeki uygulama çalışmaları şu baskılar üzerinde yapılmıştır:

1. Mehmet Âkif Ersoy, Safahat, Beyân Yayınları, İstanbul 2007.
2. Tevfik Fikret, Halûk'un Defteri, Arıcan Yayınları, İstanbul 1945.
3. Tevfik Fikret, Rübâb-ı Şikeste, Çağrı Yayınları, İstanbul 2007.
- 4 Nazım Hikmet, Bütün Şiirleri, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008.

Kavramsal çerçeve oluşturmada, bulguları çözümlemede ve sonuçlara ulaşmada kullandığımız diğer bilgi kaynaklarının bazılarını alfabetik sırayla şöyle sıralayabiliriz:

A.Ali Ural, 6. Kitap: Âsım ya da Âsım Nerede? . *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Karakter Abidesi ve Bir Çığlık Olarak Mehmet Âkif Özel Sayısı*, 2008, Yıl: 12 Sayı: 133, 310-313.

Abdulkerim Abdulkadiroğlu, Nuran Abdulkadiroğlu, Mehmed Âkif Ersoy Hakkında Yazılanlar, Mehmet Âkif Ersoy Fikir ve Sanat Vakfı Yayınları.

Abdulkerim Abdulkadiroğlu, Nuran Abdulkadiroğlu, Mehmed Âkif Ersoy' un Makaleleri, 1987, Ankara, Sevinç Matbaası.

Abdurrahman Ően, Bir Destan Adam Mehmed Âkif Ersoy, 2008, İstanbul, Metropol Yayınları.

Ahmet Fidan, M. Âkif' in İdeal Genci: Âsım' ın Nesli. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Mehmet Âkif Özel Sayısı*, 2006, Yıl: 7, 134-135.

Ahmet Kabaklı, Mehmed Âkif, 1999, İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Ahmet Oktay, Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950) , 1993, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Âkif Emre, Bir İslâm Şairinin Gelecek Tasavvuru. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Karakter Abidesi ve Bir Çığlık Olarak Mehmet Âkif Özel Sayısı*, 2008, Yıl: 12 Sayı: 133, 38-45.

Ali Galip Yener, Gelenek, Tabu, Eleştiri: Nazım Hikmet' in Şiirinin Algılanış Sorunu Üzerine. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Türkçenin Sürğün Şairi Nazım Hikmet Özel Sayısı*, 2007, Yıl: 11, Sayı: 121, 34-39.

Atilla Coşkun, Siyasal Yaşamından Kesitlerle Nazım' ın Davaları, 1989, İstanbul, Yaylacık Matbaası.

Aydın Aydemir, Nazım, 1999, Ankara, Gri Ajans.

Bengisu Rona, Zafer Toprak, Bir Muhalif Kimlik Tefvik Fikret, 2007, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Bilge Ercilasun, Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler I, 1997, Ankara, Akçağ Yayınları.

Cahit Baltacı, Mehmet Âkif' in Eğitim Görüşleri. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Mehmet Âkif Özel Sayısı*, 2006, Yıl: 7, 130-133.

Cahit Tanyol, Mehmet Âkif ve İslâm Enternasyonali. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Karakter Abidesi ve Bir Çığlık Olarak Mehmet Âkif Özel Sayısı*, 2008, Yıl: 12 Sayı: 133, 576-577.

Cemal Şakar, Nazım Hikmet: Ben Geleceği Bir Sosyalist Toplum Olarak Anlıyorum. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Türkçenin Sürgün Şairi Nazım Hikmet Özel Sayısı*, 2007, Yıl: 11, Sayı: 121, 62-69.

Cevat Akkanat, Âkif' ten Gençlere Azim ve Çalışma Düsturu: “Tevfik, Taharriye, Taharri Ona Âşık...” . *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, Aylık Eğitim Dergisi*, 2011, Yıl: 12, 166-169.

Duran Boz, Bir Şimdiki Zaman Şairi Mehmet Âkif Ersoy, 2008, Kahramanmaraş, Mehmet Gümüüşer Anadolu Lisesi Yayınları.

Edebiyatçılar Derneği, Nazım Hikmet Günleri, 1994, Ankara, Kurtuluş Yayınları.

Emin Karaca, “Nazım Hikmet’ in Şiirinde Gizli Tarih”. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Türkçenin Sürgün Şairi Nazım Hikmet Özel Sayısı*, 2007, Yıl: 11, Sayı: 121, 194-207.

Emin Karaca, Nazım Hikmet’ in Şiirlerinde Gizli Tarih, 1995, İstanbul, Çınar Yayınları.

Enis Batur, Şiir ve İdeoloji, 1993, İstanbul, Mitos Yayınları.

Eşref Edip, Tevfik Fikret' i Beş Cepheden Kırk Muharririn Tenkitleri, 1943, İstanbul, Âsarı İlimiye Kütüphanesi Neşriyatı.

Faruk Nafiz, Tevfik Fikret, 1937, İstanbul, Cumhuriyet Kitaphanesi.

Fazıl Gökçek, Mehmet Âkif' te Millet Kavramı. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, Aylık Eğitim Dergisi*, 2011, Yıl: 12, 25-29.

Fevziye Abdullah Tansel, Mehmed Âkif Ersoy, 1991, Mehmet Âkif Ersoy Fikir ve Sanat Vakfı Yayınları.

Hasan Basri Çantay, Âkifnâme, 1966, İstanbul, Ahmed Sait Matbaası.

Hekimoğlu İsmail, Mehmet Âkif' e Göre Dün Bugün Yarın, 2010, İstanbul, Timaş Yayınları.

Hilmi Yücebaş, Bütün Cepheleriyle Mehmet Âkif, 1958, İstanbul, Dizerkonca Matbaası.

İnci Enginün, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, 2008, İstanbul, Dergâh Yayınları.

İnci Enginün, Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları, 2001, İstanbul, Dergâh Yayınları.

İsmail Parlatır, Tevfik Fikret Dil ve Edebiyat Yazıları, 1993, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kazım Yetiş, Bir Mustarip Mehmet Âkif Ersoy, 2006, Ankara, Akçağ Yayınları.

Kemalettin Şükrü, Tevfik Fikret Hayatı ve Şiirleri, 1931, Kanaat Kütüphanesi.

Köksal Alver, Mehmed Âkif Şiirinin Sosyo-Politiği Üzerine. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Karakter Abidesi ve Bir Çılgılık Olarak Mehmet Âkif Özel Sayısı*, 2008, Yıl: 12 Sayı: 133, 349-355.

M. Ertuğrul Düzdağ, İstiklal Şairi Mehmed Âkif Ersoy, 2008, İstanbul, Fide Yayınları.

Mehmed Selim Karaca, Âkif' e ve Fikret' e Dair, 1971, İstanbul, Gencay Matbaası.

Mehmet Bayrak, Tevfik Fikret ve Devrim, 1986, Ankara, Yorum Yayınları.

Mehmet Doğan, Camideki Şair Mehmed Âkif, 2009, Ankara, Yazar Yayınları.

Mehmet H. Doğan, Nazım Hikmet ve Şiiri. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Türkçenin Sürgün Şairi Nazım Hikmet Özel Sayısı*, 2007, Yıl: 11, Sayı: 121, 174-184.

Mehmet Kaplan, Şiir Tahlilleri I, 2000, İstanbul, Dergâh Yayınları.

Mehmet Kaplan, Şiir Tahlilleri II, 2009, İstanbul, Dergâh Yayınları.

Mehmet Kaplan, Tevfik Fikret, 2010, İstanbul, Dergâh Yayınları.

Mine Demir, Âkif' ten Günümüze Eğitim Anlayışı. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, Aylık Eğitim Dergisi*, 2011, Yıl: 12, 193-195.

Mithat Cemal Kuntay, Mehmed Âkif, 2009, İstanbul, Timaş Yayınları.

Murat Uraz, Tevfik Fikret, 1945, İstanbul, Tefeyyüz Kitabhanesi.

Mustafa Gündüz, II. Meşrutiyet' in Klasik Paradigmaları, 2007, Ankara, Lotus Yayınevi.

Mustafa Özçelik, Gençler İçin Mehmet Âkif ve Safahat, 2010, İstanbul, Nar Yayınları.

Nazım Hikmet, Cezaevinden Memet Fuat'a Mektuplar 2, 2002, İstanbul, Adam Yayıncılık.

Orhan Karaveli, Tevfik Fikret ve Halûk Gerçeği, 2005, İstanbul, Doğan Yayıncılık.

Orhan Kemal, Nazım Hikmet' le 3,5 Yıl, 2007, İstanbul, Everest Yayınları.

Orhan Okay, Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı, 2005, İstanbul, Dergâh Yayınları.

Orhan Seyfi, Nazım Hikmet, 1937, İstanbul, Cumhuriyet Kitaphanesi.

Refik Durbaş, Hayatı ve Toplu Şiirleri Tevfik Fikret, 2007, İstanbul, Kırmızı Yayınları.

Rıza Tefvik, Tefvik Fikret, 1945, İstanbul, İnkılâp Kitabevi.

Sabiha Sertel, Tefvik Fikret İdeolojisi ve Felsefesi, 1946, İstanbul, Yurt ve Dünya Yayınları.

Sabiha Zekeriya Sertel, Tefvik Fikret-Mehmet Âkif Kavgası, 1940, İstanbul, Tan Matbaası.

Sadettin Kaplan, 20. Yüzyıl Türk Şiirinde Beş Şair, 1996, İstanbul, Marifet Yayınları.

Salih Keramet Nigar, İnkılâp Şairi Tefik Fikret' in İzleri, 1943, İstanbul, Kenan Matbaası.

Selçuk Çıkla, Türk Edebiyatında Manzûm Poetikalar, 2010, Ankara, Akçağ Yayınları.

Serol Teber, Aşıyan' daki Kâhin, 2002, İstanbul, Okuyan Us Yayınları.

Sezai Karakoç, Mehmed Âkif, 2005, İstanbul, Diriliş Yayınları.

Şerif Aktaş, Mehmet Âkif ve İnsan. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Karakter Abidesi ve Bir Çılgılık Olarak Mehmet Âkif Özel Sayısı*, 2008, Yıl: 12 Sayı: 133, 25-37.

Şerif Aktaş, Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1, 1996, Ankara, Akçağ Yayınları.

Şerif Aktaş, Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 2, 2008, Ankara, Akçağ Yayınları.

Tony Cliff, 21. Yüzyıla Girerken Marksizm, 2002, İstanbul, İde Yayınları.

Türkiye Komünist Partisi- Nazım Kültürevi, Güzel Günler Göreceğiz Çocuklar, 2002, İstanbul, Dünya Yayıncılık.

Yavuz Bülent Bakiler, Mehmet Âkif Ersoy' da Çağdaş Türkiye İdeali. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Mehmet Âkif Özel Sayısı*, 2006, Yıl: 7, 50-56.

Yusuf Turan Günaydın, Mevlevî Geçmiş, Maddecî Dünya Görüşü ve Nazım Hikmet' in Şiirinde Tasavvuf. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Türkçenin Sürgün Şairi Nazım Hikmet Özel Sayısı*, 2007, Yıl: 11, Sayı: 121, 323-331.

Zeynep Kerman, Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri, 1998, Ankara, Akçağ Yayınları.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. MEHMET ÂKİF, TEVFİK FİKRET VE NAZİM HİKMET'İN HAYATLARINA VE ŞAİRLİKLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

4.1.1. Mehmet Âkif Ersoy

1873 yılında İstanbul' un Fatih ilçesinde, Sarıgözel Mahallesi'nde doğan Mehmet Âkif, 27 Aralık 1936 yılında İstanbul Beyoğlu'nda vefat etmiştir. Babası Mehmet Tahir Efendi, annesi ise Emine Şerife Hanım'dır. Âkif, 1898'de Tophane-i Amire Veznedarı Mehmet Emin Bey'in kızı İsmet Hanım'la evlenmiştir. Mehmet Âkif' in Nuriye adlı kardeşi, Emin ve Tahir adlı oğulları; Cemile, Feride ve Suat adlı kızları vardır.

“Kimin oğluydu baban? Kimdi unuttun mu deden?

İpek'in köylüsü; ümmî, yarı vahşî bir adam ” (Ersoy, 2007, 689)

dizeleriyle babası Hoca Tahir Efendi ile dedesi Nureddin Ağa' nın Kosova' ya bağlı İpeklili olduğundan söz etmek istemiştir. Soyu, baba tarafından Arnavutluk'a, anne tarafından Buhara' ya dayanır. Hatta bunu kendi dizeleriyle şöyle ifade eder:

“Bunu benden duyunuz, ben ki, evet, Arnavud' um...

Başka bir şey diyemem... İşte perişan yurdum! ” (Ersoy, 2007, 402)

Mehmet Âkif, ilk eğitimini özellikle müderris olan babası Hoca Tahir Efendi'den almıştır. Kültürel ve geleneksel dokusu olan Fatih semtinde yetişen Âkif, çocuk denecek yaşta Türkçe'nin yanı sıra Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Baytar Mektebini bitiren Âkif, hem bir fen adamı hem de edindiği geniş edebi ve zihni donanımıyla bir kültür adamı olarak kendini yetiştirmiştir. Nedîm, Muallim Naci, Şirazlı Sadî, Abdülhak Hamid, Alfons Dode, Emile Zola, Lamartine' yi severek takip eden ve bu edebî şahsiyetlerden etkilenen

Âkif; ilk şiirlerinden sonra sanatını toplum faydasına yönelik olarak kurmuştur. Onu tanıyanların çoğu Âkif'in çok yönlülüğüne dikkat çekerler. O, şiirleriyle sosyal hayatın bütün boyutlarını yansıtan bir şair; doğruluktan, dürüstlükten ve adaletten ayrılmayan bir şahsiyet; Teşkilat-ı Mahsusa'daki görevleri ve Milli Mücadele'deki çalışmaları ile bir devlet ve millet kahramanı, birçok birincilikleri olan bir yüzücü ve güreşçidir.

Şairin şiirleri Safahat'ta yer alanlar ve Safahat'ın dışında kalanlar olmak üzere gruplandırılır. Safahat, önceleri ayrı ayrı basılan ve sonra birleştirilen Safahat, Süleymaniye Kürsüsünde, Hakkın Sesleri, Fatih Kürsüsünde, Hatıralar, Âsım, Gölgeler adlı yedi kitaptan oluşmaktadır. Mehmet Âkif'in nesirleri ise tefsirler, vaazlar, makaleler, tercümeler, mektuplar başlığı altında incelenebilir.

4.1.2. Tevfik Fikret

24 Aralık 1867'de İstanbul'da doğmuş olan Mehmet Tevfik, 1913'te İstanbul'da vefat etmiştir. Babası Çankırı'dan Hüseyin Efendi, annesi Sakızlı Saliha Hanım'ın ve Hüsrev Efendi'nin kızı Hatice Refia Hanım'dır. Fikret'in Halûk adında bir oğlu vardır.

Edebiyat tarihlerinde Tevfik Fikret'in şiirindeki aşamalar çevresinde ortak bir kanaat vardır. Onun şiir sürecini Servet-i Fünûn'dan önce, Servet-i Fünûn dönemi ve Servet-i Fünûn'dan sonra şeklinde ana bölümlere ayırmak mümkündür. Birinci dönem şiirlerini de kendi içinde "ilk şiirler" ve "toplumsal şiirler" olarak; ikinci dönem şiirlerini ise parnas ve sembolist özellikler taşıyan "tabiat ve aşk şiirleri olarak", üçüncü dönem şiirlerini de sosyal ve siyasal içerikli şiirler olarak tasnif etmek mümkündür. Bu çok genel tasnifin eksiklikler içereceği açıktır. Çünkü aynı dönem içinde farklı nitelikli şiirler de vardır. Ayrıca onun son döneminde çocuk şiirlerine de yöneldiği bilinmektedir.

Tevfik Fikret, eğitiminin çeşitli aşamalarında karşılaştığı, Muallim Naci, Recaizâde Mahmut Ekrem, Muallim Fevzi, Hacı Zihnî, Abdurrahman Şeref gibi hocalarından hem Doğu hem Batı kültürünü öğrenmiş; ama daha çok Batı kültürünün etkisinde kalmıştır. Fikret'in edebî arka plânında Bağdatlı Ruhî, Ziya Paşa, Namık Kemal, Abdülhak Hamit, Montesquieu, Roesseau, Voltaire gibi şahsiyetlerin önemli bir payı vardır.

14 Haziran 1894'te oğlu Halûk'un dünyaya gelmesi, Fikret'in birçok şiirinde seslendiği, geleceği emanet ettiği gençliğe yönelmesine zemin hazırlamıştır. 1909'da oğlu Halûk'un çağa ayak uydurması, Batı medeniyetinin ilmini alıp ülkeye getirmesi amacıyla yurt dışına gönderilişi, geleceğe ve ideal nesle seslenen Fikret'in şiirlerindeki gelecek tasavvurunu arttırmıştır. Fikret, Halûk'u gelecekteki ideal neslin simgesi olarak görmüş, Halûk' un varlığı onun gelecek umutlarını arttırmıştır. Halûk, çağın bilimsel eğitimini almış; mühendis olmuş; fakat kendi kültürel ve geleneksel bağlarından koparak Hıristiyan olmuştur.

İstibdat Devri olarak anılan 2. Abdülhamit Dönemi'ndeki takibatların ve sürgünlerin yoğunlaştığı bir süreçte Tevfik Fikret'in Servet-i Fünûn'un yönetiminde olduğu yıllardır. Bu yıllarda bu baskı ve sansürden bunalan Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit, Tevfik Fikret gibi bazı yazar ve şairler, İstanbul'u terk etmeyi düşünürler. Çeşitli alternatifler içinde Mehmet Rauf'un teklif ettiği Yeni Zelanda'ya gitme düşüncesi de vardır. Burada kiralayacakları bir çiftlikte müşterek bir hayat yaşayacaklar, hatta komünal ortaklığa benzer bir yapı oluşturacaklar ve kolektif bir hayat yaşayacaklardır. Sabiha Sertel'e göre *“yavaş yavaş büyüyecek olan bu hür insanlar kolonisi, yeni bir cemiyetin nüvesi ve nümunesi olacaktır”* (Sertel, 1946, 69)

Sertel, bu tasavvuru, hayâlcî sosyalist Charles Fourier'nin sosyalizm plânında tasavvur ettiği Phalansters'lere benzetir. Ona göre Fourier, kapitalist cemiyeti, içinde sosyalist bir cemiyetin nüvesini taşıdığını göstermiş; mahallî koloniler oluşturarak, bunların cemiyet dışında müşterek hayat yaşamalarını teklif ederek hayâlî sosyalizmin güzel bir örneğini vermiştir. Sertel'e göre Tevfik Fikret de Fourier gibi bu hayâlî cennete o kadar inanmış ve “Yeşil Yurt”

şiiirinde bu hür komüniteye hasret çekmiştir. “*Fikret’e göre bu komünite sessiz bir köydedir, bu köyde tabiatın saf tevekkülü bütün ufuklara saffet dağıtır, meşeler bile, şefkat dolu kollariyle etrafı kucaklarlar. Bu hayâli âlemde artık, kin, riya, tabasbus, istibdat, takip, hiçbir şey yoktur. Her şey saf ve temiz, herkes hür ve mesuttur*” (Sertel, 1946, 69-70).

1901’de Servet-i Fünûn dergisi yönetiminden ayrılan Fikret, bir süre sık sık yaptığı gibi inzivaya çekilir. Fakat bu çekilme İkinci Meşrutiyet’in ilanı ile sona erer. Önceleri Meşrutiyet hükûmetlerinden umutlu olan Fikret coşkuyla geçmişi kötüler ve bugünün mükemmel geleceği kuracağını hayâl eden şiirler yazar. Fakat bu hâl de süreli olmaz. Siyasetin arızalarını çabuk gören Fikret yeniden Aşyan adını verdiği evine çekilir. Çocuk şiirleri ile uğraştığı dönem bu dönemdir.

4.1.3. Nazım Hikmet Ran

Nazım Hikmet, 1902’de Selanik’te dünyaya gelmiştir. Babası Hikmet Nazım Bey, annesi ressam Celile Hanım’dır. Kız kardeşi Saniye Hanım’la epey yakınlığı olmuştur. Annesi tarafından soyunun Polonya’ya kadar uzandığı bilinen Nazım Hikmet, bu nedenle Türkiye’den uzakta geçirdiği yıllarda soyadını Borzeçky olarak kullanmıştır. Dedesi Mehmet Nazım Paşa’nın etkisiyle Mevlevîlik konusunda bilgileri olan Nazım Hikmet, meslek eğitimi için Bahriye Mektebi’ne gitmiştir.

Nazım Hikmet’in duygu dünyasının karmaşıklığına dikkat çeken bazı araştırmacılar, annesiyle babasının ayrılmalarını etkili olduğunu belirtmektedirler. Hatta İstanbul’dan kaçarak Anadolu’ya geçişinde, yürekliliği, vatan sevgisi kadar bu duygu dalgalanmalarının da etkili olduğu düşünülebilir. Millî Mücadele esnasında Anadolu’ya gidişi ve burada çalışan köylüleri görmesi onu çok etkilemiştir. Vala Nureddin ile birlikte gittiği Bolu’da Spartaküsler denilen grupla tanışması, Nazım’ın sosyalizm ile temasa

geçmesini sağlar. Onun Moskova'ya gitmesine sebep olan süreci de bununla başlatmak mümkündür.

Nazım Hikmet'in birçok kadınla beraberliği veya evliliği olmuştur. İlk evliliği Nüzhet Hanım ile; fakat bu evlilik kısa sürmüştür. İkinci eşi Dr. Lena'dır. Nazım, Rusya'dan Türkiye'ye döndüğünde akrabası olan ve bir çocuğu bulunan Pirâye Hanım'la üçüncü evliliğini gerçekleştirir. Dördüncü eşi ise Münevver Hanım'dır. Beşinci evliliği Rus uyruklu Vera ile; fakat bu evlilik de kısa sürmüştür. Nazım Hikmet, hayatına giren kadınlara şiirlerinde yer vermiş; hem onlarla olan ilişkilerini anlamlar yüklemiş hem de onların kendi hayatında ve şiirinde nasıl yer aldığını vurgulamıştır. Emin Karaca'nın Nazım Hikmet'ten *"Mevlana'nın Tanrı aşkına güvenerek ve ondan kuvvet alarak yaptığı şeyi, ben senin aşkına güvenerek ve onun yaptığı gibi tamamen tersini yani gerçeğini yapacağım"* (Karaca, 1995, 72) cümlesini alıntılamaşş şairin kadın ve aşk bağlamında duruşunu yansıtır niteliktedir.

Nazım Hikmet'in ilk yıllardaki şairliği, daha sonraları kavga ettiği, Yahya Kemal Beyatlı, Peyami Safa, Ahmet Haşim gibi dönemin otoriteleri tarafından da kabul edilmiş, hatta övülmüştür. Fakat araya giren politik tercihler ve Nazım Hikmet'in hareketli ve değişken karakteri bu yakınlığı ortadan kaldırmıştır. Mehmet Solak, bu ilişki bağlamından hareketle onun kişiliği ve şairliği hakkında şöyle söyler: *"Nazım Hikmet, 'sürekli değişim'in şairidir. Benimsediğı materyalist felsefenin, 'evrenin sürekli değişim içinde olması' anlayışına da uygun bir tavidir bu. Ne ki; değişim düşüncesinin, salt maddesel boyuta indirgenerek yaşanan dünya (bu dünya) ile sınırlandırılması 'unutma' ve 'unutturma' yaklaşımını zorunlu kılmaktadır. Bu da, toprağına kök salamadan -kök salmayı çok istemesine rağmen- 'boyuna aramak' tan başka bir yol açmamaktadır şaire. Kaldı ki; o yolda son durak yoktur, son basamak da. Şairin, buldukça yeni bir şeyler aramaya koyulması yahut basamakları çıkmaktan sıkıldığında, altındaki merdiveni itmesi bundandır "* (Solak, 2007, 299).

Hayatı hapisanelerde ve sürgünlerde geçen Nazım Hikmet, vatanına, eşine, oğluna, arkadaşlarına hasret kalmıştır. Sanatını ve hayatını Marksist

temelli bir gelecek tasavvuruna adanmıştır. Bu uğurda birçok yoldaşı feda edilse de pes edilmeyeceğine inanmış, umutlarını hiçbir zaman yitirmemiştir. Ona göre, şimdiki neslin başlattığı mücadeleyi, gelecek nesil tamamlayacaktır. Gelecek nesil ise Memet'in neslidir. Oğlunun kendi yolunda yürüyeceğine inanan Nazım Hikmet, ona yazdığı mektubunda şöyle der: *“Altı yıldan beri kafan ve yüreğin benden uzak büyüdü. Halbuki ben onları yaratıp yaratacağım en güzel eserler olarak ortaya çıkarmak istiyordum (...) Beni adam eden, beni insan eden kadının tesiri yaratıcıdır ve bundan dolayı dışarı çıktığım zaman seni ne de olsa, bıraktığım yolda büyür göreceğimden emindim (...) Öyle istiyorum ki, sen şimdi, vaktiyle benim gençliğimde sevdiğim kitapları sevesin, düşündüklerimi düşünesin, inandıklarına inanasın”* (Ran, 202, 9-11) .

4.2. MODERN VE İSLAM KAYNAKLI BİR GELECEK TASAVVURU: MEHMET ÂKİF

Mehmet Âkif, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ve Cumhuriyet dönemi boyunca yaşananlara tanıklık etmiş; 2. Abdülhamit Dönemi'nden Millî Mücadele'nin sonuna kadar yaşanan bütün sosyal ve siyasal değişme ve gelişmeleri şiirlerinde yansıtmış ve modern İslâmî bir algı merkezinde sanatını oluşturmuş bir şairdir.

Osmanlı Devleti'nin çökmesi, Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması ve ardından Anadolu'nun ve İstanbul'un işgali, Kuva-yı Milliye'nin kuruluşu, Millî Mücadele olarak başlatılan ölüm kalım savaşı gibi büyük problemlerin tamamını yaşayan Mehmet Âkif'te öne çıkan en belirgin özellikler mücadele, azim, umut ve kararlılıktır. Esasen Âkif'in şiirlerindeki genel havada bu özelliklerden meydana gelir. Mehmet Âkif'in şiirlerindeki tematik yapıyı "tespit", "uyarı", "teklif ve umut" şeklinde gösterebiliriz. Tespit, yaşanan hayattaki yoksunluklar, yoksulluklar, inanç ve değer kayıpları, cahillik, tembellik gibi arızaları ikna edici bir şekilde göstermeyi içerir. Uyarı, bir milletin bu arızalarla felakete sürükleneceğini ifade eder. Teklif ve umut, Âkif'in milleti için kurduğu "gelecek tasavvuru"nun özelliklerini ve niteliklerini gösterir.

Geleceğin inşasını yapmak için çağının sorunlarını çok iyi bilen Âkif, geçmişe de sıklıkla değinmiştir. Ancak geçmişin etkisinde kalmadan sadece geçmişten ders alınmasını istemiştir. *"Onun için tarih geçmişle avunmanın, gerçekte yüzleşmekten kaçınmanın sığınağı değil, geleceği okumanın imkânını sunarken gelecek inşasının referanslarını verir. (...) Onun gözünde tarih her şeyden önce bir ibret aynasıdır. İnsanlık birikiminin saklandığı hafıza kayıdır. Tarih bundan da öte bir değer ifade eder Âkif için. İslâm ümmetinin yarınlarına dair tüm referanslarının şifreleri de bu tarihte yatmaktadır"* (Aktaş, 2008, 37).

Geçmiş dönemlerde yaşanan altın çağların gelecekte de yaşanacağına inanan Âkif, bunu, düzensizliklere dur diyecek bir kahraman

yaratarak vurgulamıştır. *“Âkif’ in teklif ettiği insan tipi, dinî görünüş ve seremoni arkasında gizlenen kalıplaşmış, zamanın akışına ters düşen biri değil hareket halinde, gücünü dini heyecandan ve hükümlerden alan ve zamana hâkim olan biridir. Bu insan gelişmenin kaynağını kendinde aramak zorundadır ”* (Aktaş, 2008, 29).

Toplumun bir nefese ihtiyaç duyduğu bu dönemde, örnek olarak sunulan bu tipin, gerekli ihtiyacı karşılaması amaçlanmıştır. Şairlerin kendilerinden bir parça olması itibariyle oğulları üzerinde yaptıkları gelecek tasavvurunda Âkif, öz oğlu Emin’i değil, gerçekte oğlu olmayan hayâlî şahsiyet Âsım’ı seçmiştir. Âsım, hayâlî bir şahsiyettir; çünkü Köse İmam kimliğindeki Ali Şevki Hoca evli olmayan ve çocuğu bulunmayan bir kişidir.

Âkif, zaman zaman kendi gençliğini de yansıtmak istediği Âsım’ı, sembol haline getirmiş, topluma örnek ve ideal tip olarak sunmuştur. Âsım’ın özellikleri sunulurken ideal bir nesilde bulunması gerekli özellikler verilmek istenmiştir. Âsım, fiziken, ruhen güçlü, çalışkan, sıcakkanlı, vefakâr, idealist bir gençtir. *“Mehmed Âkif’ in ideal tipi Âsım, fizik mükemmelliği yanında, akıl ve bilgi yönünden de kuvvetlidir. Maneviyâtı sağlamdır, ahlâklı ve merhametlidir. Böyle çocuğu Allah herkese nasib etmez. Cepheden ulvî gayeler uğruna savaşarak dönmüş olan Âsım, cephe gerisinde olup bitenlere isyan eder. Açlık, yokluk, sefalet, vurgun almış yürümüştür. Ruhu sarsılmakta, beyni yıkılmakta ve kalbi harab olmaktadır. İnsanların yardımına koşmak, yanlışları düzeltmek için gayret etmektedir”* (Doğan, 2009, 155). Âsım, idealleri uğruna hırslanan, öfkelenen, haksızlığa hiç tahammül edemeyen, ama doğru yolu bulup öfkesine yenilmeyen, çalışkan bir gençtir. Âsım’ın özellikle üç yönü öne çıkmaktadır: Modern olması, Müslümanlığı, Türk kimliği. Öyle ki Âsım’ın bunları bir arada tutabilen iki önemli erdeme ihtiyacı vardır: Fazîlet ve marifet. Vatanını seven, milletini önemseyen, tarihini bilen, toplumdaki aksaklıkları çözmeye çalışan Âsım, sadece o dönem insanların değil her dönemdeki insanların geleceğe bakış açıları ve umutlarıdır. Tıpkı Tevfik Fikret’ in Halûk’ u, Nazım Hikmet’ in Memet’ i gibi.

Esasen Divan şiirinin bazı metinlerinde de gelecek bağlamında oğullar üzerinden bir tasavvur oluşturulduğu görülmektedir. *“Klasik şiirimizde Nabî'nin Hayriye'si ve Sümbülzâde Vehbi'nin Vehbiye'si bunun örnekleridir. Nabî, Sümbülzâde Vehbi gençliğe tavsiye etmek istediklerini oğullarının şahsında söylerler”* (Yetiş, 2006, 130).

Toplumun Âsım'ın nesline olan umutları Çanakkale Savaşı'ndaki cesaretleri ve mücadeleleriyle boşa çıkmamış olur ve perçinlenir. Fakat savaş döneminin sonunda ülkenin karanlığı sona ermiş değildir. Ekonomi, bilim, teknik, kültür savaşı devam etmektedir. Âsım, bu noktada da umut teşkil eder ve ülkenin gereksinimlerini karşılayacak bir neslin karakterini temsil eder. Almanya'ya giden Âsım'ın dönüşü heyecanla beklenir. Çünkü Âsım'ın ülkeye dönüşü ilim, medeniyet, ışık getirecektir. Tefik Fikret'in oğlu Halûk'u İskoçya'ya göndermesinin amacı da aslında Âsım'ın amacından pek farklı değildir. Âsım, Köse İmam'ın endişelendiği gibi çıkmayacak, Hocazade'nin dediği gibi gücünü imanından ve modern dininden alacak ve başarıyı elde edecektir. Ancak eserde, Âsım'ın yurtdışından dönüşü verilmemektedir. Âkif, yazmayı plânladığı Âsım'ın ikinci bölümünde yurtdışı dönüşüne yer vermeyi plânlasa da bu tasarı gerçekleşmemiştir. *“Mehmed Âkif'in Milli Mücadele yıllarının ortasında, “İkinci Âsım”ı yazmayı düşündüğünü bilmekteyiz. Âkif, bu yeni eserinde, “Âsım”ı arkadaşlarıyla birlikte Almanya'dan geri getirerek İstiklal Savaşı'na sokacağını, onu takip ederek savaşı ve bu mücadeleye katılanların iman, düşünce ve gayelerini yazacağını; zamanın önde gelen ilim ve fikir adamlarını konuşturacağını yakın dostlarına söylemiştir. Âkif' in en verimli çağında yurdundan uzaklaşmaya mecbur kalışı, bizi, bu büyük eserden ve daha nicelerinden maalesef mahrum bırakmıştır”* (Düzdağ, 2008, 46).

Safahat'ın Altıncı Kitabı olan Âsım, “Âsım neslinin” anlatımına en geniş şekilde yer veren eserdir. Âkif' in geleceğe dair tasavvurları en geniş haliyle bu eserde bulunmaktadır. Âsım'da, diğer eserlere oranla, karşılıklı konuşmalara sıklıkla yer verilse de destanî şiirler görülür. Eserde, kurtarıcı özlemine yönelik yoğun bir istek göze çarpar. Bu eser, milletçe mücadelenin yaşandığı yıllarda yazılmıştır. *“Mehmet Âkif' in genç nesle güveni, millete*

güveni istiklal mücadelesi günlerinde zirvededir. İstiklal mücadelesi, aydın ile halkın tam manasıyla kaynaştıkları müstesna bir dönemdir ” (Enginün, 2008, 151). Âsım, millet için kurulan gelecek tasavvurunu bütün boyutlarıyla gösterdiği gibi, Milli Mücadele döneminde topluma büyük moral güç kazandıran bir eserdir. Âsım adlı eser, yazıldığı dönemden günümüze kadar her çağda nesillere yol gösterebilecek, her gence hitap edebilecek bir eserdir. Gelecek tasavvurlarını veren bu eserde, dönemdeki sıkıntılar, zorluklar dile getirilmiştir. Nihayetinde bir dönem ve bir devlet batmakta, yeni bir dönem ve yeni bir devlet kurulmaktadır.

Hocazade, Köse İmam, Âsım ve Emin'in konuşmalarından oluşan bu eserde, Âkif, "Hocazade'de"; Âkif' in babası Hoca Tahir Efendi'nin talebesi Ali Şevki Efendi ise "Köse İmam"da vücut bulmuştur. Âkif' in gerçek oğlu olan Emin, Âkif'i yansıtan Hocazade'nin oğludur. Emin, bu eserde pek yer verilmeyen bir tiptir. Âkif'in ifade ediş tarzından Âsım'ın yanı sıra Köse İmam'ın da örnek bir tip olduğu anlaşılmaktadır. *"Âkif'in bütün kanatları bu eserde tekasüf etmiş gibidir. Münakaşalar samimi. Yalnız bir "kusur"u varsa o da sözün "müsel ve muttasıl" olmasıdır. Konuşma umumi muharebe zamanlarında, üstadın evinde ve dört kişi arasında geçmiştir: 1. Hocazade (Üstad) , 2. Köse İmam (Âkif'in pederi merhumun talebesinden) , 3. Âsım (Köse İmamın oğlu) , 4. Emin (Üstadın oğlu) ”* (Çantay, 1966, 187).

Geleceği kuracak olanın Âsım'ın nesli olduğunu belirten Âkif, Âsım'ın neslinin cepheden cepheye gösterdiği kahramanlıklara hayran kalmıştır. Zira yarı aç, yarı çıplak bu nesil, önce yumruğuyla, sonra ilmiyle, zekâsıyla mücadele etmektedir. Ancak Köse İmam, Âsım'ın neslinde, Hocazade'nin belirttiği faziletlerin olmadığını söyler; bu nesilden Hocazade kadar umutlu değildir. Hocazade, onun tedirginliğinin yersiz olduğunu anlatmak maksadıyla ona şu dizelerle cevap verir:

“-Âsım' ın nesli... diyorsun. Ne uzun boylu hayâl!
-Âsım' ın nesline münkad olacak istikbâl.
Sana vicdânımı açtım okudum, dinlesene;
Söyleten başkasıdır, bakma, Hocam, söyleyene.

-Ne kehânet bu?

-Bilirsin ki değil mu'tadım.

-Güzel amma, ne fazîletleri var evlâdım?

-Ne fazîlet mi? Çocuklar koşuyor, aç çıplak,
Cepheden cepheye arslan gibi hiç durmayarak.

Yine vardır bir ölüm korkusu arslan da bile

Yüz göz olmuş bu çocuklar ölümün şahsıyla” (Ersoy, 2007, 824)

Eserin dikkate değer özelliklerinden biri de, Köse İmam ile Hocasade'nin çatışmasıdır. Bu iki tipteninin nezdinde, eski-yeni, mektep-medrese ve nesil çatışmalarına değinilir. Köse İmam eskinin savunucusudur ve medreseyi simgeler. Hocasade ise yeninin savunucusudur ve mektebi simgeler. Bunların çatışması, gelecekte modern eğitime ve modern eğitim kurumlarına olan ihtiyacı gösterir. “Köse İmam, eski nesli temsil eder. Hocasade/Âkif ise İnkılâp- II. Meşrutiyet neslidir, yani inkılâpçıdır. Yalnız her ikisi de II. Abdülhamit' e, karşıdır. Fakat Köse İmam'ın hocası Tahir Efendi'nin kendisine anlattığı semerci hikâyesi gelenin gideni arattığı yolundadır ” (Yetiş, 2006, 135).

“Sâde şe'niyet-i a'sârı durup dinlemeli.

İctihâdî galeyanlar da mühimdir ya, asıl,

İktisâdî cereyanlardır olan müstahsil.

Bunu te'mîn edemezlerse nihâyet hocalar,

İskolâstik sanâyi' yola gelmez, bocalar.

İlk adımdır atacaktır bunu elbette ilim;

Parprensip, gelin, ıslâh-ı medâris diyelim” (Ersoy, 2007, 748)

Safahat'ın Âsım bölümünden alınan yukarıdaki mısralardaki konuşmalar Âkif'in Sarıgüzel'deki evinde yapılmıştır. Birçok kaynaktaki bilgiye göre Âsım, Birinci Dünya Savaşı esnasında bu evde yapılan konuşmalardan meydana gelmiştir. Bu mısralarda “Âsım nesli”nin takip edeceği yolun ana güzergâhları verilir: iktisat, sanayi, ilim ve eğitimin ıslahı. Bir milletin geleceği modern dünyanın geliştirdiği bu imkânlarla kurulabilir. Âkif, Batı'daki bütün teknik alandaki ve sanayi alanındaki gelişmelere olumlu bakar. Ona göre bu

imkânlar, bir lütûf veya şans değil; irade ve çalışmayla ulaşılabacak hedeflerdir. Fakat hedefleri gerçekleştirecek olan neslin karakterinin de sağlam olması gerekir.

“Yâ Rab, bu serair gün olur da açılır mı?

Bir leyl-i müebbed olarak yoksa kalır mı? ” (Ersoy, 2007, 46)

Yukarıdaki mısralarda görüldüğü gibi, Âsım simgesi üzerinden topluma yol gösterici bir önder konumunu üstlenen Âkif, olumsuz tablolarla umutsuzluğa da kapılmamış değildir. Ancak olumsuz tablolara rağmen topluma umut vermek gerektiğinden de söz etmiştir; çünkü o, şiirlerinde umut ile umutsuzluğu beraberinde taşımıştır.

“Bir münevvim ses değil yer yer hurûşan velvele:

Fevc fevc almakta insanlar bütün müstekbele.

Nehr- i feyzâfez - i insâniyyetin âhengine

Uymadan, kabil değildir düşmemek bir engine.

Menzil-i maksûda varmazsın uyanmazsan eğer... ” (Ersoy, 2007, 62)

Âkif, bu mısralarda içinde bulunulan zamanı, hastalığa benzetircesine tedavi yolları öne sürmüş ve toplumu uyarıcı rolünü devam ettirmiştir.

“İşte âtîdir o ser-menzil denen ârâmgâh;

Kârbân akvam; çöl mâzî, atalet sedd-i rah.

Durma, mâzî bir mugaylanzâr-ı dehşetnâktir;

Git ki, âtî korkusuzdur, hem ne kudsî hâktir! ” (Ersoy, 2007, 62)

“Âkif, geçmişten aldığı hale ve geleceğe taşıyor. Kendi devrinin insanını geleceği hazırlamakla vazifelendiriyor” (Aktaş, 2008, 37) . Şiirlerinde olumsuz ve karanlık bir dönemde topluma umut vermeye çalışılan Âkif, umutsuzluğun ve miskinliğin İslâm dinince hoş karşılanmayacağına bilincinde olarak geçmişte çöle, toplumu ise bu çöldeki kervana benzeterek tembellik ve miskinliğin yolu kapatacağını, yani geleceği engelleyeceğini ifade eder.

“-Siz ey heyâkil-i bî-ruhu devr-i mâzînin,
Dikilmeyin yoluna kârbân-ı âtînin;
Nedir tarîkini kesmekte böyle isti’câl?
Durun, ilerlesin Allah için, şu istikbâl.” (Ersoy, 2007, 286)

Söz konusu dönemlerde düzensizliğin, geriliğin, cehaletin kol gezdiği “şimdiki zaman”a dair farklı kurtuluş önerileri getirilmiştir. Bu reçeteler Batıcılık, İslâmcılık, Osmanlıcılık, kavmiyetçilik olarak isimlendirilebilir. Âkif, bunlardan özellikle kavmiyetçiliğin karşısında durmuş, bu düşünce sisteminin dine ve Osmanlı’ya zarar vereceğini savunmuştur. *“Nitekim geleceğe dair en karamsar olduğu alanlardan biri milliyetçilik/ırkçılık hastalığının İslâm dünyasına bulaşmasıdır”* (Emre, 2008, 43). Âkif, bağınaz bir İslâmcılığın peşinde değil, modern, yeniden keşfedilmiş, bir İslâm’ın peşindedir ve bu yola koyulmayı engelleyen eski yeni bütün yapıları “Dikilmeyin yoluna karban-ı atının” diye haykırır. Birçok fikir çatışmasının da yaşandığı bu zorlu dönemde geçmişteki altın çağı arzulayan, geleceği hedefleyen kitlelere seslenen Âkif, kendini dönemin sözcüsü olarak görür.

“Geçen geçmiştir artık; ân-ı müstakbelse mübhemdir;
Hayâtından nasîbin: Bir şu geçmek isteyen demdir”
Evet, mâzîye ric’at eylemek bir kerre imkânsız;
Ümîdin sonra istikbâl için sağlam mı? Pek cansız!
Bugünlük iş bugün lâzım yapılmak, yoksa ferdâya
Bırakmışsan... O ferdâlar olur peyveste ukbâya! ” (Ersoy, 2007, 288)

Geleceğin kervanı olarak nitelendirdiği nesle, içinde bulunulan hâle gereken değeri vermesi gerektiğini belirten Âkif, göklerde olan geleceğin artık yere; yani topluma inmesi gerektiğini, bunun için de sözü edilen şimdiki zamanın iyi değerlendirilmesini ister. Şiirlerinde kişileri konuşturan Âkif, bazen farklı bakış açılarını farklı tipler üzerinden karşı karşıya getirir ve tartışır. Başarıyla uyguladığı bu teknik, tespit, iddia ve ispatı içerir. Yukarıdaki mısralarda da ne düne ne bugüne ne de geleceğe emniyeti olmayanları ikaz eder, Geçmiş artık dönülmesi imkânsız olandır. Mademki

gelecek de belirsizdir; o hâlde bugünün işini yarına bırakmamak lazımdır. Esasen yarını kuracak olanlar da bunu başarabilenlerdir.

“Böyle evlâd okutan milletin istikbâli,
Haklıdır almaya âgûşuna istiklâli.
Yarın olmazsa, öbür gün olacaktır mutlak...
Uzak olmuş ne çıkar? Var ya bir âtî ona bak!” (Ersoy, 2007, 342)

“Oğul” kavramı üzerinden gelecek tasavvurunda bulunan Âkif, bedenen ve ruhen güçlü olduğuna inandığı bu nesle, ilk ve önemli terbiyenin ailede verilmesi gerektiğini belirtir: *“Bizim adam olabilmemiz için çocuklarımızı okutmaktan, icâb-ı asra göre terbiye etmekten başka çare olamayacağını anlamayan ya hiç yoktur, ya pek azdır. Kendimiz ister okumuş, ister okumamış; ister iyi bir terbiye görmüş, ister görmemiş olalım... Artık mâzîye karışmış sayılacağımız için, bugün düşüneceğimiz bir şey varsa o da istikbâldir, yani evladlarımızdır ”* (Abdulkerimoğlu, 1987, 44). Evlatlarını iyi eğiten, bir milletin geleceğinin ne olacağı bellidir; çünkü böyle yetişen bir nesil her şekilde muzaffer olacaktır.

“Bu cehâlet yürümez; asra bakın: Asr-ı ulûm!
Başlasın terbiyeniz, ailelerden oğlum.
Sâde hürriyeti i’lân ile bir şey çıkmaz;
Fikr-i hürriyeti hazm ettiriniz halka biraz. ” (Ersoy, 2007, 260)

Hürriyet kavramına da sıklıkla değinerek tarihi gerçekliklere ışık tutan Âkif, Meşrutiyet’in ilanı ile gelen hürriyetin halk tarafından benimsenmedikçe işe yaramayacağını söyler. Asır bilim asrı olacak, hür fikirler asrı olacak; ama Meşrutiyet’i ilan edenler bu iki gerçeklikten uzakta sadece “hürriyeti” ilan edecektir. Bu sonuca götürecek bir faaliyet değildir. Asrın esaslarını çocuklarına öğretemeyen bir millet kaybetmeye, öğreten ise kazanmaya mahkûmdur.

“Sanıyorlar kafa kesmekle, beyin ezmekle
Fikr-i hürriyet ölür. Hey gidi şaşkın hazele!

Daha kuvvetleniyor kanla sulanmış toprak:

Ekilen gövdelerin hepsi yarın fıskıracak! ” (Ersoy, 2007, 326)

Söz konusu hürriyet fikrine, aktüel zamanda şiddet yöntemine başvurarak sorun çözmeye çalışanların aykırı davrandığını belirten Âkif, bu türlü davrananlara ağır ithamlarda bulunur ve onlara “adî, aşağılık” sıfatlarıyla seslenir.

“Âtîyi karanlık görerek azmi bırakmak...

Alçak bir ölüm varsa, emînim, budur ancak.”

(...)

“Âtîyi karanlık görüvermekle apıştın?

Esbâbı elinden atarak ye’se yapıştın! ” (Ersoy, 2007, 404)

Geleceğe dair umutları kesmenin alçak bir ölüm olduğunu söyleyen Âkif, geleceği karanlık görerek kurtuluş çaresi aramayanları, umutsuzluğa kapılanları, aklını kullanamayanları eleştirir. Bu doğrultuda Âkif, Yusuf suresinin 87. ayetine de hatırlatma yapmış olur: “Oğullarım, gidiniz de Yusuf la kardeşini araştırınız; hem sakın Allah’ın inayetinden ümidinizi kesmeyiniz; zira, kâfirlerden başkası Allah’ın inayetinden ümidini kesmez ”

“Bari müstakbeli kurtarmaya bir azm ediniz.

Ye’ se hiç düşmeyecek zerrece imanı olan” (Ersoy, 2007, 364)

Geleceği tasavvur ederken umutsuzluğa düşmemeyi iman meselesi olarak gören Âkif, iman dolu yüreklerin geleceği kuracağına inanır.

“Şu kadar var ki şebâbında ufak bir gayret

Başlamış... Bir gün olup parlayacaktır elbet.

O zaman işte şu toprak yeniden işlenerek,

Bu filizler gibi binlerce fidan besliyecek! ” (Ersoy, 2007, 336)

Âkif' e göre, imanla kurulması amaçlanan geleceği inşa edecek unsur, gençlikte gösterilen gayrettir. Çünkü Âkif, kurtuluşun temeli olarak çalışmayı görür.

“Müslümanlık sanırım parlayacaktır orada;
Sâde Osmanlıların gayreti lâzım arada. ” (Ersoy, 2007, 340)

Âsımların yetiştiği bir dünyada Müslümanlık asıl gayesini ortaya koyacaktır. Yeter ki Osmanlılar uyumasınlar, bu neslin yolunda birkaç adım atsınlar.

“Yine kürsî-i mehîbinde Süleymâniyye,
Kalacak, doğruluğun yerdeki tek yurdu diye. ” (Ersoy, 2007, 312)

Alıntılanan dizelerde gelecekteki mükemmel dünyanın simgesi de Süleymaniye'dir. Çünkü Süleymaniye, doğruluğun, ahlâkın, adalet ve fazîletin simgesidir.

“Hem o hüsrân-ı müebbeddeki mes'ûliyet,
Mütefekirlere râci' kalacaktır elbet.
Başiboş kaldı mı, zîrâ, şaşırıp ber-mu'tâd,
Bulamaz kendiliğinden yolu asla efrâd. ” (Ersoy, 2007, 370)

Âkif, düzensizlik ve kaos ortamının gelecekte de devam etmesi halinde yaşanan hüsrân ve hayâl kırıklığının sorumluluğunu aydınlarda görür. Ona göre aydın, içinde yaşadığı toplumu tanır ve ona rehberlik eder. Çünkü insan, yol gösterici olmadan yolunu bulamayabilir

“Bilmiyorlar ki: Ulûmun ezeli dâyesidir,
Beşerin bir gün olup yükselecek pâyesidir. ” (Ersoy, 2007, 372)

Söz konusu uyarıyı, bazı aydınların dini hiç anlamaması, İslâmiyet'le ilgili yanlış görüşler savunması gerekçesiyle yapan Âkif'e göre, aydın kişiler,

dini, ilerlemenin karşısında görürler. Oysa ki din, ilerlemenin karşısında değil yanındadır ve ilimlerin besleyicisidir.

“Sahipsiz olan memleketin batması haktır;
Sen sahip olursan bu vatan batmıyacaktır. ” (Ersoy, 2007, 406)

Yaşanan olumsuzluklara ve düzensizliklere engel olmak için feryat etmenin sonuç vermeyeceğini belirten Âkif, kurtuluş reçetesi olarak, vatana sahip çıkmayı gösterir.

“Coşkun, koca bir sel gibi, dâim; beşeriyet,
Müstakbele koşmakta verip seyrine şiddet. ” (Ersoy, 2007, 412)

Geleceği inşa etmeye çalışırken türlü engellerle karşılaşılacağını hatırlatan Âkif, insanlığı coşkun bir sele benzetir. Ona göre, milletler, büyük nehre kapılmış ırmaktan ibarettir. Her ırmak ise medeniyet denilen denize akar.

“Düşünmedin mi girerken Şerfat’ in kanına?
Cinâyetin kalacak zanneder misin yanına?
Sevâb ümîd ediyor ha! Deyin ki nâmerde:
‘Sevâbı sen göreceksin huzûr-i mahşerde!
Tepende gezdirecek ra’d-ı intikamını Hak’ ” (Ersoy, 2007, 512)

“Hülâsa, hepsi çalışmak, yorulmak istiyecek.
Fakat çalışmak için önce şart olan: İstek. ” (Ersoy, 2007, 516)

Âkif;çalışıp yorulmayan,ilim,fen,sanayi,ziraat alanlarında ilerleme göstermeyen halkın geleceğinden endişe eder. Allahın verdiği akıl ve bedenle çalışmayan gerçekte kendisine verilenleri inkâr etmiş olur. Bu yüzden ilim,fen,sanayi üretmeyen insanlar gerçekte sevap da kazanmaz.

“İle’l-ebed yetişir müctehid bu ümmetten;
Şu var ki: Çıkmalı ferdâ-yı nûra zulmetten. ” (Ersoy, 2007, 518)

Âkif, İslâm'ın üç ana kaynağına hatırlatma yaparak Kur'an-ı Kerim'i, Hz. Muhammed'in söz ve davranışlarını, İslâm âlimlerinin görüş birliğine vardığı hükümleri çiğneyenlere seslenmektedir. Bu bağlamda, milletimizin aydın insanları her zaman yetiştirebileceğini söylüyor ve bunun da gelecek inşa edilip de aydınlığa ulaşıldığında elde edileceğini ifade ediyor.

Demek ki kurtuluruz biz bugün olursak adam.

Onun da çâresi elbirliğiyle gayrettir. (Ersoy, 2007, 524)

Geçmişte yapılan yanlışların milletimizi yıkamayacağını; çünkü milletin sağlam bir temele sahip olduğunu belirten Âkif, birlik beraberlik içinde geleceğe ulaşılacağını söyler.

“Ninni değil dinlediğin velvele...

Kükreyecek akmada müstakbele,

Bir ebedî sel ki zamandır adı;

Haydi katıl sen de o coşkun sele.” (Ersoy, 2007, 576)

Yukarıdaki mısralarda Âkif, geleceğe doğru kendini kurduğunu söyler. İronik bir dille bu gerçekliği görmeyenleri eleştirir. Eleştirir; ama onları yine de kükreyerek istikbâle doğru akan zamana katılmaya çağırır.

“O i'timâd ile millet bütün metâlibini,

Bugün değilse, yarın çâre yok halâs edecek.

Mücâhedeyle tevekkül... Ne kahraman meslek!” (Ersoy, 2007, 628).

Dünya ile mücadele halinde olan savaş toplumunun bütün emellerini er geç elde edeceğini söyleyen Âkif, bunun gerçekleşebilmesi için sıklıkla üzerinde durduğu çalışma ile tevekkülü birleştirmek gerektiğini ifade eder:

“Bilir misin ki senin Şark' a meyleden nazarın,

Birinci defa doğan fecridir zavallıların?” (Ersoy, 2007, 636)

Almanlar'a "düşünce ve vicdan sahibi insan"lar nitelendirmesiyle seslenen Âkif, onların Doğu'ya yönelmesinin oradaki insanları aydınlığa ulaştıracağını söyler.

"Nasîhatim sana: Herzeyle iştigâli bırak;
Adamlığın yolu nerdense, bul da girmeye bak.
Adam mısın: Ebediyyen cihanda hürsün, gez;
Yular takıp seni bir kimsecik sürükliyemez". (Ersoy, 2007, 776)

Âkif, ideal nesil nezdinde Âsım'a saçmalıklarla uğraşmamasını, "adam" gibi olmak, sonsuza dek özgür kalmak için gayretli bir şekilde çalışmasının gerekliliğinden söz eder.

"Demek, saçarken eteklerle saçmadan garazı,
Şu çimlenen bir avuç tohumu devşirip, ancak,
Bekâ-yı nesle varan gâyesinde kullanmak.
(...)
Bizim de gayemiz ancak o nesli kurtarmak." (Ersoy, 2007, 798)

"Ne ekersen onu biçersin" gerçekliğinden hareket eden Âkif için, eğitim, ahlâk, fazîlet tohumları, gelecekte Âsım'ın neslini doğuracaktır. Aydının, sanatkârın ve herkesin en temel görevlerinden biri tohumların yeşermesini sağlamaktır.

"Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhâmı,
Asrın idrâkine söyletmeliyiz İslâm'ı." (Ersoy, 2007, 810)

Âkif, Âsım ve nesline yol gösterici olarak Kur'an-ı Kerîm'i gösterir. Bütün ilham Kur'an'dan alınacak; fakat Kur'an, asrın idrakine göre yeniden belirleyici anlamlar kazanacaktır.

"Yürümez dersen eğer, rûhu gider İslâm'ın;
O yürür, sen yürümezsen, ne olur encâmın?" (Ersoy, 2007, 812)

Dinimizin ölümler değil, dirilerin, insanlığın ve hayatın dini olduğunu söyler Âkif. İslâm'ın ruhunu anlamayan, şeraiti içeriği anlamsızlaşmış kalıplar olarak gören Müslümanların sonu iyi olmayacaktır.

“Bize, Âsım, ne şunun yumruğu lâzım, ne bunun,
Birinin pençesi ister yalınız: Kanunun.
Ver bütün kudreti kanuna ki vahdet yürüsün...
Yoksa millet değil ancak dağınık bir sürüsün...” (Ersoy, 2007, 850)

Bu mısralarda Âkif, cephede yumruğunu, fiziksel gücünü kullanan Âsım'ın neslinin cephe ardında gücünü kanuna vermesini, böylelikle dağınık bir sürü misali olmayacaklarını, birlik içinde millet olarak kalacaklarını söyler.

“Âsım'ın nesli... diyordum ya... nesilmiş gerçek:
İşte çiğnetmedi nâmûsunu, çiğnetmeyecek.” (Ersoy, 2007, 828)

Namusunu çiğnetmeyen Âsım'ın nesli, gelecekte de bu azmi gösterecek, namusunu çiğnetmeyecektir. Çünkü vatan ve millet, Allah'ın güzel eserlerindedir ve Allah böyle buyurmuştur.

“Geceler hâmile, mâdem, çocuk er geç doğacak.” (Ersoy, 2007, 858)

Düzensizliklerin hüküm sürdüğü bu çetin çağı gebe bir geceye benzeten Âkif, düzensiz dönemin sona ereceğini, vaadedilen sabaha; yani geleceğe er geç ulaşılacağını vurgular.

“İnkilâb istiyorum ben de, fakat Abdu gibi...
Yoksa, ellerde kör âlet efeler tertibi,
Babiâli'leri basmak, adam asmakla değil.” (Ersoy, 2007, 860)

Âkif, bu mısralarda İslâm birliği fikrini savunan Cemaleddin Efganî'nin talebesi Mısırlı âlim Muhammed Abduh'a dair bir telmih ve teşbihte bulunur. Âkif, Âsım'a devrim istediğini ama bunun şiddet yoluyla yapılmamasını söyler. Zira Muhammed Abduh, acele ve köklü değişimler isteyen hocası

Cemaleddin Efganî'ye karşı çıkmıştır. Muhammed Abduh, hocasının aksine, değişimlerin uzun süreçte yaşanabileceğini, ortaya çıktığında da hazmedilmesinin zaman alacağını savunur. Ona göre hızlı ve acele yapılan değişimler kök salmadıkları için benimsenmezler. Değişimler ancak eğitimle kazanılır. Âsım'ın nesli de Muhammed Abduh'un dediği gibi, ilim nerede ise peşi sıra gidip ilmi öğrenmeli ve değişimleri sabırla ve yavaş yavaş uygulamalıdır.

“Hadi tahsilini ikmâle tez elden, hadi sen!
Çünkü milletlerin ikbâli için, evlâdım,
Ma'rifet, bir de fazîlet... İki kudret lâzım.
Ma'rifet, ilkin, ahâlîye sa'âdet verecek
Bütün esbâbı taşır; sonra fazîlet gelerek,
O birikmiş duran esbâbı alır, memleketin
Hayr-ı i'lâsına tahsîs ile sarf etmek için.” (Ersoy, 2007, 862)

Âsım'a şiddetten kaçınmasını söyleyen Âkif, toplumun bilim, eğitim ve erdemle yükseleceğini, bunun için gençlerin eğitim alması gerektiğini söyler. Zira toplumları üstün kılan teknik olmazsa Batı'nın himayesinde kalınabilir.

“Şimdi sen bizdeki kudretleri eşsen bir bir,
Göreceksin ki: Bu millette fazîlet en uzun,
En derin köklere yaslanmada; hem sonra onun,
Bir mübârek suyu var, hiç kurumaz: Dîn-i mübîn.
Hâdisât etmesin oğlum, seni asla bedbîn...”

(...)

“O çocuklarla berâber, gece gündüz, didinin;
Giden üç yüz yıllık ilmi sık elden edinin.
Fen diyârında sızan nâ-mütenâhî pınarı,
Hem için, hem getirin yurda o nâfî' suları.” (Ersoy, 2007, 864)

Milleti ağaca benzeten Âkif, derin köklerimiz; yani geçmişimizin fazîlet sahibi olduğunu, yaşanan karanlık dönemin bizi geri bırakamayacağını; çünkü tarih ve fazîletimizin İslâm dini ile beslendiğini

belirterek Batı'nın kültürünü değil, bilimini almamızı ister. Nihayetinde bunlar, iman dolu göğüslerle yapılabilecektir. Önemli olan dinden uzaklaşmadan, öz yitirilmeden Batılılaşmaktır. Âkif, Âsım'ın neslinden, Batı medeniyetine benzemeye çalışmamalarını, onları taklit etmemelerini, tarih ve fazîletimizi besleyenin Batı olmadığını bilmelerini ister. Çünkü gerçekte bütün ilmin, ilerlerin kaynağını gösteren İslâm'dır.

“Maddenin kudret-i zerriyesi” uğraştığı iş.
O yaman kudrete hâkim olabilsem diyerek,
Sarf edip durmada birçok kafa binlerce emek.
Onu bir buldu mu, artık bu zemin: Başka zemin.
Çünkü bir damla kömürden edecekler te'min,
Öyle milyonla değil; nâ-mütenâhî kudret!... ”

Hani, bir ömre bedeldir şu geçen her günümüz;
Bir gün evvel gidiniz, bir saat evvel dönünüz.
Şark' ın âgûşu açıktır o zaman işte size;
O zaman varmanın imkânı olur gayenize;
O zaman dinlerim artık seni, Âsım, bol bol...” (Ersoy, 2007, 866)

Bu dizeleri, cephede fiziksel gücüyle savaştan Âsım'ın savaş sonrası eğitim almak için yurtdışına gitmesi gerekliliğini vurgulamak için söyler. Âsım'ın nesli, Batı ile Doğu arasında köprü vazifesi kuracak ve böylelikle geri kalınan üç yüz yıllık ilim hızla kazanılacaktır.

Âkif'e göre, geleceğin ilmi, maddenin atom gücündedir ve bu güce ulaşmak için her millet emek harcamaktadır. Bu millet de evlatlarını Batı ülkelerine gönderip ilim getirmesini istemektedir. *“Maddi gelişmeler tek başına toplumu mutlu kılmaz; fakat maddi güce sahip olamayan milletler de ahlâk ve fazîletlerini koruyamazlar. O halde, Batı'ya ezilmemek, şimdi olduğu gibi onun maddi gücüne boyun eğerek, manen de sefaletе düşmemek için, onların bulunduğu seviyeye yükselmek, elde etmeye çalıştıkları ‘maddenin kudret-i zerriyesi’ (atom) ilmini Müslüman milletler adına öğrenmek lâzımdır”* (Düzdağ, 2008, 46). Ancak Âkif, bu nesilden bir gün evvel gidip, bir an evvel

gelmesini ister. Çünkü yeniliklerin hemen uygulanabilmesi gerekmektedir. Âsım ve nesli, yurt dışındaki eğitimini tamamlayıp yabancı kültürlerin etkisinde kalmadan edindiklerini ülkeye getirdiklerinde amaçlarına ulaşacaklardır. İşte o zaman bu gençlere olan güven boşa çıkmayacak ve marifetle edinilen bilgiler, fazîletle uygulanabilecektir.

“Ziyâ-rîz-i hakîkat bir seher tavrında müstakbel,
Gelir fevkinden eyler sermedî binlerce nûr îsâr.” (Ersoy, 2007, 26)

(...)

“Taharrîden usanmazsın, teâliden teâlîye
Atıldıkça, atılsam şimdi, dersin, başka âtîye!
Senin en şanlı eyyâmında, en mes’ûd halinde,
Bir istikbâl-i dûra-dûr vardır hep hayâlinde.
O istikbâledir şevkin, odur ma’şûk-i vicdânın,
O kudsî neşvenin şeydâ-yı bî-ârâmıdır cânın.” (Ersoy, 2007, 150)

Âkif, düzensizliğin, sefil fikirlerin olduğu karanlık bir dönemde imanıyla var olmaya çalışan bir neslin geçmiş devirlerini kara sapıklık bulutlarına benzeter. Gelecek ise gerçeklerin ortaya çıktığı, aydınlık, nurlu bir zaman dilimidir. Bu dizelerde, insana seslenen Âkif, geçmiş, gelecek ve şimdiki zamanın bir bilmece olduğunu, insanın geleceği anlamak için sürekli koştüğünü, gerçeğin kokusunu almadan durmayacağını söyler.

“Tevakkuf yok seninçün, daimî bir seyre tâbi’sin...
Ne zîrâ hâle râzîsin; ne müstakbelle kâni’sin!” (Ersoy, 2007, 152)

İnsanın şimdiki zamana razı olmadığını ifade eden Âkif, onun gelecekle de yetinmeyeceğini, bu sebeple de sürekli ilerleyeceğini söyler.

“Evet, ilerlemek isterse kârbân-ı şebâb,
Yolunda durmaya gelmez. O, çünkü durmıyarak,
Sabâh-ı sermed-i âtîye eylemekte şitâb;
O çünkü isteyemez hâle katlanıp durmak!
Onun kudümü için nâzenîn-i istikbâl,

Açar da sîne, o olmaz mı per-güşâ-yi visâl?
Durur mu artık onun karşısında mâzî, hâl?” (Ersoy, 2007, 286)

Âkif, idealize ettiği Âsım'ın neslini kervana benzetir. Bu gençlik kervanı, geleceğe koşmaktadır; çünkü geçmişe ve şu ana katlanamamaktadır.

“Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın” (Ersoy, 2007, 1042)

Hakk'ın söz verdiği güzel günlerin, geleceğin yakın bir zamanda geleceğine inanan Âkif, güzel bir geleceğin, özgür bir vatanın, bayrağın ve milletin artık herkesçe hak edildiğine inanır.

“Hayır! Şark'ın, o hodgâm olmayan Mecnûn-i nâ-kâmın,
Bütün dünyada bir Leylâ' sı var: Âfîsi İslâm'ın.
Nasıldır mâsivâ, bilmez; onun fânîsidir ancak;
Bugün, yâdıyla müstağrak, yarın, yâdında müstağrak!” (Ersoy, 2007, 922).

Doğu'yu Mecnun'a benzeten Âkif, İslâm'ın geleceğini Leyla'ya benzetmiştir. “Gel ey Leylâ, gel ey candan yakın cânan, uzaklaşma!” (Ersoy, 2007, 922) diyen Âkif, İslâm'ın güzel geleceğinin henüz yaklaşmadığını belirterek zafer ve kurtuluşa yaklaşma arzusunu dile getirmiştir.

4.3. HÜMANİST VE İLERLEMECİ BİR GELECEK TASAVVURU: TEVFİK FİKRET

Tevfik Fikret, çözüme ve baskı dönemlerinde hayat sürmüş, Osmanlı'nın içinde bulunduğu sıkıntılardan etkilenmiştir. Fikret, bütün bir geçmişin ve içinde yaşanan zamanın köhnelik, zorbalık ve taassup içinde olduğunu düşünür. Bu yüzden bazen bütün bu olumsuzlukları lanetleyen şiirler yazar; ama bazen de ya kendi içine kapanır ya da ülkeyi terk etmeyi düşünür. Geleceğin daha iyi olabileceğine dair inancı artığı zaman, pozitivizm temelli bir Hümanizma hayâl eder. Ona göre insan, içindeki kudretle ve insanî öze bunu başaracaktır. Onun felsefesine can katan insan; bağınaz, geçmişe takılı kalmış pasif insan değil; bilim ve teknikle bütünleşmiş, vatansever, ahlâklı insandır. Fikret, insandan yola çıkarak toplum mücadelesinin taraftarı olmuştur. Toplumsal arızaların onda oluşturduğu bireysel acılar, zaman zaman insanlığın değer verdiği her şeye eleştirel yaklaşmasına sebep olmuştur. Bu eleştirel algının içinde insan, kardeşlik, bilim, teknik ve özgürlük gibi konular daima vardır. Bu özellikler dikkate alınırsa Fikret'in gelecek tasavvurunun özünü ilerlemeci hümanistik bir bakış açısının oluşturduğu söylenebilir. Zafer Toprak'ın ifadesiyle Tevfik Fikret'in şiirimize getirdiği en önemli katkı "insan"dır. Ona göre Fikret, insanı her şeyin "özü" olarak görmüş, onu güçlerin en "kudretlisi" olarak tanımlamıştır (Toprak, 2007, 5).

Serol Teber, Tevfik Fikret'in kişiliğine yönelerek, ondaki gelgitleri açıklamaya çalışır: *"Yaşamı boyu başkaları gibi olamamış, toplumsallaşamamış, yalnızlığa, huzursuzluğuna, korkularına, kuşkularına, bunalımlarına, sıkıntılarına, öfkesine, kırılğanlıklarına bir çare bulamamış, giderek içine kapanmış, monadlaşmıştır"* (Teber, 2002, 23). Hem Batı'ya dönük hem de vatansever olan Fikret, umutsuzlukla boğuşan millete seslenircesine, onlardan mutlu olmalarını istemiştir; çünkü ona göre, milletin yüzü güldükçe zalimler zulmedemeyecektir: "Güldükçe yüzün, ağlayacak yüzü zulmün" (Tevfik Fikret, 2007).

Yaşanan buhranlı dönemlerde kurtarıcı arayışının nüksettiği zamanlarda bazı kesimlerce Tefvik Fikret de kurtarıcı olarak görülmüştür. Çünkü şiirlerinde insanı, bilimi ve akli merkeze alan gelecek tasavvuru, birçok insanı ve grubu etkisi altına almış; onun model/kurtarıcı olarak algılanmasını sağlamıştır. Fikret'in millete model, örnek olarak sunduğu tip ise;

“Bütün bu derdimin esbâbı sende toplanıyor,
Sen, âh ey sarışın tıfl-ı nâtüvân, hep sen!” (Tefvik Fikret, 2007, 214)

dizeleriyle anlatmaya çalıştığı öz oğlu Halûk'tur.

Halûk ile ülkenin bütün vatansever, ahlâklı ve ilerici gençleri kastedilmiştir. Geleceği kuracak olan Halûk ve nesli, yeni aydının prototipidir. Bu nesil, dinsel kalıpları olan bir nesil olmayacak; kendisi yani insana inanan bir nesil olacaktır. Batı kültürünü almak amacıyla küçük yaşta İskoçya'ya gönderilen Halûk, aldığı Avrupaî eğitimden sonra Amerika'da kalmak istemiştir. Serol Teber Fikret'in oğlu üzerindeki bu çabalarını şöyle değerlendirir: *“Hiç kuşkusuz biricik oğlu Halûk'u, bu son kerte olumsuz teokratik toplumsal ortamdan -ve de kendisinden- kurtulması için kendi elleriyle İngiltere'ye uğurlamış, bir tür kaçırmıştır. Halûk, ailesinin içinde sürekli yaşanan, ama (olasılıkla) bastırılıp üzerinde hiç konuşulmayan, din/kültür değiştirmenin önemli rol oynadığı örseleyici anıların etkisiyle Hıristiyan/Presbyterian rahibi olmuş, içinden çıktığı toplumu, kültürü (ve de babasını) tüm boyutlarıyla yadsımıştır ”* (Teber, 2002, 19-20) . Halûk'un Hıristiyan bir bayanla evlenmesi ve hatta papaz olması oğluna çok güvenen Fikret'i hayâl kırıklığına uğratmıştır. Fikret'in dediği gibi, “Ezelî bir şifadır aldanmak” (Tefvik Fikret, 2007, 270) .

“Cehlin, gecenin hâdimiyiz, hâdim-i ilmiz;
Fikr ordusu, feyz ordusu, nûr ordusuyuz biz.” (Tefvik Fikret, 2007, 318)

Fikret, 19. yüzyıldan 20. yüzyıla devam eden süreçte, gençlere değer veren ve onları gelecek olarak gören bir şahsiyettir. Fikret, sıklıkla gençliğe

hitap etmekte ve onları bilgisizliğin, cahilliğin düşmanı olan aydınlar arasında görmektedir.

“İşte geçmiş... bir de geleceği seyret çok sevinçli;
Bir çiçekli, çok ışıklı vadi, gülen bir cennet sanki...” (Tevfik Fikret, 2007, 189)

Ülkedeki geri kalmışlığa üzülen ve hatta öfkelenen Fikret, bu durumu milletin din baskısı altında olmasına ve zihninin geçmiş zamanlarla meşgul edilmesine bağlamıştır. Ona göre, din ve geçmiş, insanlığın özgürlüğünü kısıtlayan, yaratıcılığını, huzurunu bozan iki unsurdur. Dine, dinî öğelere karşı duruşuyla bilinen Fikret, bu konuda çok eleştirilmiştir. Geçmişe ve onu anımsatan öğelere de karşı durup geçmişini silme isteği taşıyan Fikret, geçmişin sadece gençlere atalarını tanıtip güven duygusu aşılama amacıyla değer görebileceğini belirtmiştir. Şiirlerinde geçmişle geleceğin mukayeselerini yapan Fikret, kanla, karanlıkla, savaşla dolu geçmişin; sevinç getirecek, ışıklı geleceğe feda edilmesini istemiştir.

“Çalış, çalış ki yarın belki istirâhat için
Bir istifâde edersin bugünkü sa'yinden... ”
(...)
“Büyür gözümde seninle hakikat-ı ferdâ:
Bugün çalışmalıyım ben yarınki zevkin için. ” (Tevfik Fikret, 2007, 215)

Fikret, ışıklı geleceğin elde edilebilmesi için çalışmanın gerekliliğinden söz eder. Şimdiki zamanda çalışarak, gelecek için fayda sağlamanın önemi üzerinde duran şair, zamanı değerlendirmekten sıklıkla söz eder. Çünkü insanlar umudun simgesidir ve yarınların gerçekliği insandadır.

“O mâî şey seni yuttukça, haykırır, bağırır,
Fakat halâs olamazsın; omuzlarından ağır,
Haşin, demir iki el muttasıl itip zedeler;
Ve çâre yok ineceksin... Bu işte ömr-i beşer.” (Tevfik Fikret, 2007, 270)

Fikret, mâzîden ve şimdiki zamandan endişe duyar. İçinde yaşadığı zamanda insanlar içindedir ve yorgundur. Şair, yaratılış seçkisi olarak doğan çocuklarda bile memnuniyetsizliğin olduğunu düşünür. Memnuniyetsizlik duyulan hayat, insanı çaresiz kılacak ve ölüme sürükleyecektir. Fikret, gelecekte böyle tablolarla karşılaşılmayacağını söyler ve geri kalmışlığı sebebiyle felç olmuşçasına sürünen insanlığın kurtuluşa ereceğini belirtir.

“Hayır, bu zehrime sen vâris olma, evlâdım;
Yarın, ümîd ediyorlar ki, bir genişçe adım,
Bir atlayış, -ne diyorlardı pek de anlamadım,-
Hayâtı kurtaracak;
Beşer, bu şimdi mu’azzeb sürüklenen meflûc
Adım adım edecek zirve-i halâsa ‘urûc...
İnan, Halûk, ezeli bir şifâdır aldanmak!” (Tevfik Fikret, 2007, 270)

Yarınların gerçekliği olan insan, şimdiki zamanı değerlendirirken zorluklarla elbette karşılaşacaktır. Fikret, bu zorlukların mükâfatı olarak gelecekte bilim ve teknik alanındaki ilerlemeleri gösterir.

“Cihân-ı fende büyük bir şeref, büyük bir şân;
Evet, yarın diyecekler ki: Duydunuz mu, filân
Firâz-ı kutba su’ûd eylemiş; bu isti’lâ
Nasîbi olmadı ‘âlemde kimsenin el’ân...” (Tevfik Fikret, 2007, 242)

“Ey iki engüşt-i dürüştün bize îmâ
Âtîde, o gayyâ-yı serâirde müheyyâ
Girdâb-ı tebâhîye düşen seyl-i revânı” (Tevfik Fikret, 2007, 271)

Geleceğe dair umutlar beslense de gelecekte nelerle karşılaşılacağını, geleceğin insanlık için neler hazırladığının bilinmeyeceğini belirten Fikret, kimi zaman geleceğe kaygıyla yaklaşır. Bu yaklaşım Fikret’in başka şiirlerinde görülür ve esasında gelecek tasavvurunda endişeleri ifade eder.

“Bu memlekette de bir gün sabah olursa, Halûk,
Eğer bu memleketin sislenen şu nâsiye-i
Mukadderâtı kavî bir elin kavî, muhyî
Bir ihtizâz-ı temâsıyla silkinip şu donuk,
Şu paslı çehre-i millet biraz gülerse... -O gün
Ben ölmemiş bile olsam, hayâta pek ölgün
Bir irtibâtım olur şüphesiz; -o gün benden
Ümîdi kes, beni kötürüm ve boş muhîtimde
Merâretimle unut; çünkü leng ü pejmürde
Nazarlarım seni mâzîye çekmek ister; sen
Bütün hüviyet ü ‘uzviyetinle âtîsin:
Terennüm eyliyor el’ân kulaklarımda sesin!

Evet, sabâh olacaktır, sabâh olur, geceler
Tulû’ -ı haşre kadar sürmez; ‘âkıbet bu semâ,
Bu mâî gök size bir gün acır; melûl olma.
Hayâta neş’e güneştir, melâl içinde beşer
Çürür bizim gibi... Siz, ey fezâ-yı ferdânın
Küçük güneşleri, artık birer birer uyanın!” (Tevfik Fikret, 2007, 278)

Halûk, hitabıyla tüm gençlere seslenen Fikret, “bir gün sabah olursa” dizesiyle sıkıntılı bir eşikteki ülkenin güzel ve ışıklı geleceğe erişme ihtimalinden söz eder. Geleceğe erişildiğinde gençliğin yapması gereken ilk şey geçmiş ve geçmiş anımsatan her şeyi, herkesi unutmasıdır. Çünkü kötürüm olan eski nesil, gelecek nesli, karanlığa, geçmişe çekmek ister. Böylelikle neşesi hayatı güneş gibi aydınlatan gelecek nesil, sıkıntılarla boğuşan şimdiki nesil gibi nefessiz kalıp çürüyebilir. Bunun yanı sıra Fikret, bütün uzuvlarıyla gençleri gelecek olarak görür; şimdiki nesli ise geçmişin izlerini taşıdığından sıkıntılı devirle sembolleşen “kötürüm” nitelemesinde bulunur. Sabah olursa şiirine ihtimallerle başlayan Fikret, “sabah olacaktır” söylemiyle umutlarını ve değişime olan inancını keskinleştirir ve gençlerden yaşanacak güzel günler için gülümseme ister. Görülüyor ki Fikret, gelecek imanını kuvvetlendirmektedir.

“Âtîye doğru yedmeli... Âtî, o pür-seher
Efkâr için sipîhr-i te’âlî bilinmeli;
Âtî çıkınca ortaya mâzî silinmeli!” (Tevfik Fikret, 2007, 281)

Gelecek imanı taşıyan Fikret, gelecek zamana ulaşmak için çalışıp çaba sarf edilmesini isterken gençlikten başarı ister ve geçmişin bu uğurda feda edilebileceğini de ifade eder.

“1906 yılında yazdığı, Mâzî...Ati (Geçmiş...Gelecek) şiirinde, yaşam/ölüm diyalektiğini, ölüm korkusu içinde titreyen pek çok materyalistten daha iyi bildiğini ve içine sindirdiğini belgeler. (...) Ölümü, bir tür yer açmak, ardından gelecek olanların, gençlerin, yaşamı yenileyebilmeleri olarak düşünür. Kendisini ve kuşağını ne olursa olsun gelecek kuşakların önünde engel görünür. Ne nostaljik tutuculuğa düşer, ne de kaba gerçekçiliğe; şair kalır hep.” (Teber, 2002, 136-137)

“Bugün senin harekâtın veya sükûnunla
Takarrur eyleyecektir huzûr-ı istikbâl;
Senin selâmet-i fikrin demek selâmet-i hâl!
(...)
Düşün: Bugünkü adımlar hazırlıyor yarını!” (Tevfik Fikret, 2007, 300)

Fikret, şimdiki zamanda yapılan her eylemin yahut eylemsizliğin geleceğin huzurunu sağlayacağını, şimdiki zamanda fikirlerin aydınlanmasının geleceği de aydınlatacağının farkındadır.

“Ey fecr-i hakîkat, sana azdır bu tahassür;
Âtî kılar ancak leme’âtınla tenevvür.
Gülsün beşeriyet, şu cehennemleri söndür
Herkes ebedî neş’eli herkes ebedî hür...” (Tevfik Fikret, 2007, 317)

Yeniliklerin, inkılâpların, devrimlerin destekçisi olan Fikret, gelecek nesli, “geleceğin güneşi, ışığı” olarak görür ve sıklıkla ona duyduğu özlemi

ifade eder. Sıkıntılı dönemlerin kapanacağından, geleceğin gençlerin çalışıp çabalamasıyla ortaya çıkacağından sıklıkla söz eder, insanlığın böyle özgürleşeceğini anlatır.

“Ey şanlı vatan bayrağı, bir gün seni oğlum
Bir mevkib-i zî-heybet-i hürriyet önünde
Çekmiş görebilseydim... o pür-hande ölürken
Etmezsem eğer şevkını takdis ile secde,
Dünyada en alçak baba elbet ben olurum.

Oğlum, onu gönlünce yaşat... ölme fakat sen.” (Tevfik Fikret, 1945, 8)

Halûk’ un defterine Türk bayrağı çizip altına “Ölmek ve yaşatmak seni!” yazmasından etkilenen Fikret, oğlundan yola çıkarak tüm gençlerden şanlı vatan bayrağının özgürce dalgalandırılmasını ve ebediyen varlığını sürdürmesine yardım edilmesini ister. Çünkü vatan da, millet de kutsaldır.

“Bir tuhfesidir: sen bu cerf hûn-ı asîli
İnsanlığı ihya için îsar edeceksin;
Hak bellediğin bir yola yalnız gideceksin!” (Tevfik Fikret, 1945, 12)

Fikret, gelecek tasavvurunu gençler aracılığıyla gerçekleştirmeyi amaçlar. Bu sebeple gençlere öğütler verir. Cesur olmanın, yiğitliğin gençlere atalarından armağan olduğunu söyler. Gençler, asil kanlarını -yiğitlikle- insanlığı yaşatmak, ülkeye refahı tattırmak için dökmelidir. Fikret, genç nesillerden -yalnız kalma pahasına da olsa- inandıkları uğruna mücadele etmesini ister.

“Şeytan da biziz cin de, ne şeytan ne melek var;
Dünya dönecek cennete insanla, anladım.
(...)
Kan şiddeti, şiddet kanı besler; bu muâdat
Kan âteşidir, sönmeyecek kanla, inandım.

Elbet Şu mezâr ömrünü bir haŐr-i ziyâ-hîz
Tâkib edecektir, buna imanla inandım.

Aklın, o büyük sâhirin i'câzı önünde
Bâtıl geçecek yerlere hüsrânla, inandım.

Zulmet sönecek, parlıyacak hakk-ı dırahŐan
Birdenbire bir tâbiŐ-i bürkânla, inandım.

Kollar ve boyunlar çözülp bağlanacak hep
Yumruklar o zencîr-i hurûŐanla, inandım.

Bir gün yapacak fen Şu siyah toprağı altın,
Her Şey olacak kudret-i irfanla... İnanđım.” (Tevfik Fikret, 1945, 27)

Hümanist yaklaŐımları olan Fikret, insana çokça değer verirken dinin insanları baskı altında tutmasını eleştirir. Ona göre din, insanların yeteneklerini, yapmak istediklerini köreltmektedir. Dinî baskı altında olmayan insanlar daha mutlu, verimli ve çalışkan olacaktır. Şeytan, cin, melek, cennet, cehennem gibi dini kavramların uydurulmasından yakınan Fikret, Őeytanın, cinin, meleğin, cennetin, cehennemın insanın içinde olduğunu; insanın uğraşlarıyla dünyanın, ruhun ulaŐması arzulanen uhrevî ortamın cennete çevrilebileceğini söyler. Fikret'e göre, Amentü duasındaki imanın Őartlarına değer, insanın ve aklın oluşturduğu değerlere inanmalıdır. *“Bu kıymetler, 1) insanın kudreti, 2) dünyanın birliği, 3) terakki, 4) akıl, 5) hak, 6) hürriyet, 7) fenden müteŐekkildir”* (Kaplan, 2000, 180). Bir bayram günü gördüğu bir kurbanlık hayvandan etkilenen Fikret, kandan, karanlık geleneklerden sıkılmıŐtır. *“Hemen her Şeye derin bir kin ve nefret içinde bakan Şaire göre, bayraklar ve taçlar hep kanlıdır; bu yüzden o, zulmün olmadığı, sulh ve hürriyetin hâkim olduğu bir dünyanın hasretini duyar”* (Uçman, 2007, 79). Kanın Şiddeti arttıracadından, kan ateŐinin ancak kanla söndürülebileceğinden, savaŐın sonunun gelmeyeceğinden yakınmaktadır. Çünkü Fikret, insanlar arasındaki birliğe ve kardeŐliđe önem vermektedir. Aklî ve ilmî imana sahip olan Fikret, insanlıktan da büyüye benzeyen çağ gerisi

âdetleri akılla yıkmalarını ister. İnsanların bu sıkıntılı dönemleri aşacağına inanan Fikret, gerçek olanın ortaya çıkacağına emindir. Fen ve teknolojiye hayranlık duyan Fikret'e göre, fen ve teknik her şeyi geliştirecektir. Öyle ki ilim ve çaba sayesinde kara toprak bile altınlaştırılabilir. Bu bağlamda, Fikret, materyalist düşüncelerini geliştirmiştir. Nihayetinde iyi bir gelecek kurmak isteyen insanlık, dine değil kendine inanmalıdır; çünkü din kadar insan da kutsaldır.

“Bir gün şu hastalıklı vatan canlanırsa... Ey
Müştak-ı feyz ü nûr olan âtî-i milletin
Meçhûl elektrikçisi, aktâr-ı fikretin
Yüklen getir -ne varsa- biraz meskenet-fiken” (Tevfik Fikret, 1945, 31)

Gelecek neslin eğitime önem veren şair, baskı ve mücadele dönemi son bulduğunda gençliği Halûk'un kimliğinde Avrupa'ya gönderir ve oranın ilmini ülkeye getirmesini, miskinliğe son vermesini ister. Bunu yaparken Tanrılardan ateşi çalan Yunan mitolojisi kahramanı Promete'ye telmihte bulunur ve gelecek nesli Avrupa'dan ilim getirmesi sebebiyle Promete'ye benzetir.

“Mitolojide, geleceği önceden gören bilicilerden, aklın, özgürlüğün ve tutkunun simgesi Prometheus tanrılar düzenine başkaldırır. Zeus' la bile kavga etmekten kaçınmaz. Ateşi çalıp, kendi güçlerinin bilincine varabilmeleri için insanlara verir. Ceza olarak zincirlerle kayalara bağlanır. Yırtıcı kuşlar, sürekli olarak, tutkunun ve kara sofranın organı karaciğerini koparır yerler; fakat, tüm acılara karşı, tutkusu ve bu duygunun kaynağı karaciğeri yeniden büyür. Prometheus, tutkuları ve acıları ile birlikte ölümsüzleşir” (Teber, 2002, 49).

“Bir çınar gördük; enli, boylu, vakur
Bir ağaç; hiç eğilmemiş, mağrur
Koca bir gövde; belki altı asır,
Belki ondan da fazla dalgın, ağır,
Kaygısız bir ömür sürüp gelmiş;

Öyle serpilmiş, öyle yükselmiş,
Ki civârında kubbeler, damlar
-Serteser secde gir-i istiğfar-
Onu haşyetle seyreder gibidir.” (Tevfik Fikret, 1945, 34)

Fikret, Osmanlı Devleti’ni enli, boylu, vakur, hiç eğilmemiş, mağrur bir çınara benzetir. Altı asırdır devam edegelen Osmanlı Devleti’ni kaygısız bir ömür sürüp gelmekle itham ediyor.

“(…) Söyle, ey çınar bağrın
Hangi odlarla yandı? Hangi siyah
Kurt içinden kemirdi? (…)” (Tevfik Fikret, 1945, 35)

Fikret, Osmanlı Devleti’ni temsil eden bu çınarın kurtlarca kemirildiğini; yani Osmanlı’nın içten içe bitirildiğini söyler.

“Ey şetaretli yolcu, sen yürü, geç
Sen bu menhelde kalma, sıçra atıl,
Bir ziyâ kârbânı bul ve katıl,
Gez, dolaş kâinat-ı efkârı,
-Dâimâ önde, dâimâ yukarı!-
Pür- tehâlük, hayat u kuvvetten,
Ne bulursan bırakma: San’at, fen,
İ’timâd, i’tinâ, cesaret, ümîd,
Hepsi lâzım bu yurda, hepsi müfîd...

Bize bol bol ziyâ kucakla getir;
Düşmek etrafı görmemektendir.” (Tevfik Fikret, 1945, 36)

Gençliği “ey şetaretli yolcu” sıfatıyla neşeli, sevinçli yolcuya benzetir. Ona “yürü,geç,sıçra,atıl,aydınlık,ışık kervanını bul,katıl,fikirlerin dünyasını gez” diyerek yönünü Batı’ya çevirmesini ister. İskoçya’nın Glaskow şehrine gönderdiği Halûk’tan hayat ve kuvvete dair -sanat,fen,cesaret,ümit,itimât,

itina- ne bulursa ülkeye getirmesini ister. Etrafındaki ilmi kavrayamazsa düşeceği konusunda uyarır ve bol bol ilim getirmesini ister.

“İşte bir yol ki hep çakıl ve diken;
Geçeceksin yarın bu yoldan sen...
Geçeceksin, ayakların yorgun,
Ellerin şerha şerha, bağrın hun,
Fakat alnın açık, yüzün handan,
Gözlerin ufka feyz ü nûr akıtan,
Bir tecellîye müncezib, meshûr... (Tevfik Fikret, 1945, 38)

Geleceğin nesli olan Halûk; yani gençlik, gelecek zamana ulaşmak için çakıllı, dikenli; yani zorluklarla, sıkıntılarla dolu yollardan geçecek, zorlu aşamalar kaydedecektir; ama gözleri geleceğe ışık tutarken her zaman mutlu olacak ve alını açık kalacaktır.

“Varsın uçuşsun, bugün değilse yarın
O senindir, mükedder olma sakın.

Koşan elbet varır; düşün kalkar;
Kara taştan su damla damla akar,

Birikir, sonra bir gümüş göl olur;
Arayan hakkı en sonunda bulur...

(...)

Sen de bir gün, dünya bu, kendinden
Daha âciz biriyle istersen
Aynı dilden tekellüm eylersin;
Sen de en gür belâğatinle sesin
Çıktığı, yettiği kadar gürler
Ve yakarsın... Semâda şimşekler” (Tevfik Fikret, 2007, 41)

Gelecek güzel günlerin gelmesi zaman alacaktır. Nihayetinde gelecek güzel günlere ulaşılacaktır. Halûk’a hitaben gençlere seslenen Fikret,

geleceğin geç gelmesinden üzüntü duymamalarını ister. Çünkü mücadele eden amacına ulaşacaktır.

“Dün sönük titreyen bu şübhe yarın
Bir müşâ’şa hakikat... Ey yarının
İnkılâb ordusunda çarpışacak
Kahraman, öğren işte: kuvvet=hak!
Ve bu düstûr elinde, bî-pervâ
Yürü, dünyayı fetheder bu livâ.
Düne bir kerre bak: düşen, kalkan,
Hep delîlinde haklı; hakkı yakan
Yine haktan alınma bir şû’le;
Hakka baş kestiren kılıçta bile
Parlayan hak... Fakat senin kılıcın
Hakka sıyrılmasın, ya çarpılsın!
Beklerim bir zafer esâsen ben,
Kılıcından ziyâde kalbinden.” (Tevfik Fikret, 1945, 42)

Fikret, gençleri gelecekte devrimleri getirecek kahramanlar olarak görür. Bu kahramanlardan, kuvvetle hakkın eşit olduğunu öğrenmesini ister. Gençlik, bunu öğrendiğinde her güçlüğü yenecek güce sahip olabilecektir. Bu güce sahip olduğunda haklı olana kılıç çekmemesi gerekmektedir. Çünkü Fikret, zaferi kaba kuvvetten değil, akıl ve kalpten beklemektedir.

“Ferdâ senin; senin bu teceddüd, bu inkılâb...
Her şey senin değil mi ki zâten? Sen, ey şebâb,
Ey çehre-i behîç-i ümîd, işte ma’kesin
Karşında: bir semâ-yı seher, sâf ü bî-hesâb,
Agûş-ı lerze-dârı açık, bekliyor... şitâb!
Ey fecr-i hande-zâd-ı hayat, işte herkesin
Enzârı sende; sen ki hayâtın ümîdisin,
Alnında bir sitâre-i nev, yok, bir âfitâb,
Âfâka doğ, önünde şu mâzî-i pür-mihen
Sönsün müebbeden.” (Tevfik Fikret, 2007, 70)

Fikret, yarınların ve yarınlarla birlikte gerçekleşecek yenilik ve devrimlerin gençlere ait olduğunu söylüyor. Bu düşüncesini, sahip olunan her şeyi gençlere bahşederek devam ettiriyor. Umudun parlak çehresi olarak gördüğü gençlerin başarılar elde ettikçe geçmiş dönemlerin yobazlığının, bağnazlığının sonsuza kadar yok edileceğini söylüyor.

“Gençler, bütün ümîd-i vatan şimdi sizdedir:
Her şey sizin, vatan da sizin, her şeref sizin;
Lâkin unutmayın ki zaman tünd ü mutma’in,
Bir hatve-i samût ile tâkib eder bizi.” (Tevfik Fikret, 2007, 72)

Gençlere her fırsatta seslenen Fikret, umutsuzluk içindeki vatanın bütün umudunun gençlerde olduğunu söyleyerek çok kıymet verdiği vatani, onuru hatta her şeyi onlara bağışlar. Onları uyarmaktan da geri kalmaz.

“Demin
‘Ferdâ senin’ dedim, beni alkışladın; hayır
Bir şey senin değil, sana ferdâ vedi’adır;
Her şey vedi’adır sana, ey genç, unutma ki
Senden de bir hesâb arar âtî-i müştekî
Mâzîye şimdi sen bakıyorsun pür-intibâh,
Âtî de senden eyleyecek böyle iştibâh.” (Fikret, 2007, 73)

Her şeyi gençlerin eline verdiğini söyleyen Fikret, hemen uyarılarda bulunur: Bu değerlerin çok kıymetli olması sebebiyle vatanın, şerefın gençliğe sadece emanet olduğunu söyler. Gençlik, bunlara gereken değeri vermezse şikâyet eden gelecek hesabını soracaktır. Uyanış içinde geçmişe baktığı gibi gelecek de şüphe ederek bunu isteyecektir. Bu sebeple gençler, sorumluluk duymalıdır.

“Her ‘uzvu gird-bâd-ı havâyicle sarsılan
Bir neslin oğlusun; bunu yâd et zaman zaman.
Asrın, unutma, bârikalar asr-ı feyzidir:

Her yıldırımında bir gece, bir gölge devrilir
Bir ufk-u i'til'a açılır, yükselir hayât;
Yükselmiyen düşer: Ya terakkî, ya inhitât!
İrfansız olmuyor. Uygarlık, ki en yüce
Bir amaçtır, o amaca koşmak ve önce
Millette yeteneği canlandırmak için soylu,
Verimli bir çaba ile hayat beşiği,
Kurtuluş beşiği olan ana kucağı
Donatılmak ister... Evet, anaların göğüsleri” (Tevfik Fikret, 2007, 73)

Halûk yani genç nesil, her uzvu bir ok ihtiyacın tezahürü olan bir neslin oğludur. Halûk bunu unutmamalı, daima hatırlamalıdır. İkazlarına devam eder: Yaşanan yüzyıl, çok çetindir; bu yüzyıla ayak uyduramayanlar yok olacaktır. Ayak uydurmak için gereken ise, uğraşıp didinerek yükselmektir; aksi ise vazgeçip yıkılmaktır. Uygarlık edinmeyi en yüce amaç olarak gören Fikret, çaba göstererek o amaca koşulmasını ister. Böylelikle yaşanan dönemin önemini belirtir.

“Haydi yuvana yavrucak;
O bilgi yuvasıdır,
Ve kültür yuvasıdır.
Orda fikrin uyanacak;
Orda kanat açacaksın
Yükseklere uçacaksın!” (Tevfik Fikret, 2007, 519)

Çocuk eğitiminin de üzerinde duran Fikret, Halûk ile gençlere seslenirken, Şermin ile çocuklara seslenir. “Bu ‘yeni insan tipi’ , iradeli, şahsiyetinin bütün melekelerini geliştiren, hayatta faydalı ve pratik şeylere önem veren ‘Amerikalı insan tipi’ dir. ‘Yeni mekteb’ in programında sık sık tekrarlanan kelime ‘ameli’ kelimesidir. ‘Yeni mekteb’ in gayesi çocuğun hafızasını geliştirmek değil, ameli hayata hazırlamaktır ” (Kaplan, 2010, 183). Fikret özellikle çocuklara, bilgi edinmenin ufku genişleteceğinden ve onları geleceğe hazırlayacağından söz eder.

“Minimini omuzların
Taşıyacak yarın tüfek;
Tüfek değil, vatan yarın
O omuza yüklenecek...” (Tevfik Fikret, 2007, 608)

Çocuklara gelecekteki sorumluluklarını da anlatan Fikret, gençliğe eriştiklerinde vatanın onlardan çok şey bekleyeceğini vurgular.

“Yırtılır ey kitâb-ı köhne, yarın
Medfen-i fikr olan sahîfelerin.
Bunu kimden fakat ümîd edelim
Bu büyük yaratılış devrimini kim, hangi kuvvetle üstlenecek?” (Tevfik Fikret, 2007, 574)

Fikret, gelecek tasavvuruna uzandığı hemen hemen bütün şiirlerinde geçmişe ve bugüne dönerek şüphelerini ve şikâyetlerini dile getiremeden edemez. Bu mısralarda da yine mükemmel bir hayatı engelleyen kutsal kitapları geri kalmışlıkla itham eder; bu kitapların insanların düşünmesini, şüphe etmesini engellediğini söyler.

4.4. MARKSİST KARAKTERLİ BİR GELECEK TASAVVURU: NAZIM HİKMET

Osmanlı Devletini'nin yıkıldığı, Türkiye'nin kurulduğu dönemde eskinin etkisi, yeninin yabancılığı devam etmekteydi. Düzenin oturması için farklı reçeteler öne sürülüyordu. Öyle ki Avrupalı devletlerin emperyalist emelleri Türkiye'nin yanı sıra pek çok ülkeye yönelmeye devam etmekteydi. Nazım Hikmet, böyle bir dönemde aldığı Marksist ve Leninist eğitimin doğrultusunda kurtuluşu komünizm ve sosyalizmde bulmuştu. Ona göre, insanların ezilmesine, güçlü olanın zayıf olanı kullanmasına, yaşanan sefalete, cehalete son verecek olan Komünizmdir.

Şiirlerini toplumcu gerçekçi (sosyalist realizm) bir poetikaya yaslayan Nazım Hikmet, sanatın ideolojik temele bağlı bir amacı olduğuna inanır. İdeolojik temel ise Marksist bakış açısıdır. Dolayısıyla onun gelecek tasavvurunun özüne de bu bakış açısı oluşturur. Şiir de birçok kurumsal yapı ve örgüt gibi rejimin değiştirilmesinde rol almalıdır. İnsanın daha iyi bir dünyada yaşaması için, sanatçının da sorumluluğu vardır. Hatta bir aydın olarak sanatçı bütün değişim isteklerine ve sömürge düzenlerinin yıkılmasına öncü olmalıdır.

Nazım'ın şiirlerinde belirgin olarak görülen özelliklerden biri, her durumda, her mekânda ve her şartta geleceğe dair umudunu ve inancını asla kaybetmeyen bir söylemin olmasıdır. Bu söylemin önemli kavramlarından biri "özgürlük"tür. Onun gözünde bütün insanlar özgür olmalıdır; özgürlük insan olmanın en gerekli şartlarındadır.

Nazım, diyalektik materyalizme inandığı için geçmişi, şimdiyi ve geleceği bütünlük içinde algılar. *"Nazım'ın gelecekle ilgili hiçbir endişesi yoktur. Çünkü toplumsal tekâmülün nereye doğru akacağı, bağlandığı ideolojide bilimsel olarak kanıtlanmıştır"* (Şakar, 2007, 58). İnsanların kendi içindeki kudretten yola çıkarak yeni bir düzen kurulması gerektiğine inanmış ve kendisi de bu insanların bir parçası olmak istemiştir.

Türk milletine ve Türkçeye önem veren şair, bütün dünya halklarını kardeş olarak görmüş ve sadece kendi ülkesinde değil, bütün dünyada emperyalizmin egemenliğini kırmak istemiştir. Esasında Nazım'ın bu sosyalist duyarlığı Milli Mücaele'ye katılmak için geldiği Anadolu'da oluşmaya başlamıştır. Anadolu hayatıyla tanıştığında, gördüklerinden etkilenmiş ve böylece sorumluluk duygusu gelişmeye başlamıştır. *"Aynı yıllarda Anadolu'da yakından gördüğü sefaletin sebebini dinde, din etrafında teşekkül eden yaşama tarzında arayan şair, bu düşüncelerini 'Tevekkül', 'Kara Kuvvet', gibi şiirleriyle ifade eder. Artık yeni bir arayışın peşindedir. Bu toplum mistiğini, tarihe ve topluma sınıf açısından bakan ve insanlığa müreffeh bir gelecek vadeden bakış tarzı cezbeder. Bu bir bakıma, Türkiye'de sürdürülen yaşama tarzına, değerleri alt- üst olmuş bir toplum hayatına isyandır"* (Aktaş, 2008, 66). Nazım, ailesinden aldığı Mevlevî eğitimin ve şiirlerinin ilk dönemlerindeki duygusal yapısıyla aşk, sevgi, vatan özlemi vb. konuları ele alsa da sonradan edindiği eğitim, etkilendiği şahsiyetler doğrultusunda insanın manevî yönünü göz ardı etmiş, maddeciliğe yönelmiştir.

Eserlerinde iyi-kötü, ezen-ezilen, yöneten-yönetilen, kır-kent çatışması üzerinde duran şair, kültürel ve siyasî gelenekten uzaklaşmış; insanın makineye hâkim olmasını, onunla bütünleşmesini istemiştir. Çünkü makine, değişimi gerçekleştirecek olandır. Bu bağlamda, Nazım Hikmet'in teknoloji hayranlığı göze çarpmaktadır. Üretilen her şeyin, eşit paylaşılması taraftarıdır. Diyalektik materyalizme yaslanan Nazım Hikmet, sınıfsız bir toplum için mücadele etmiş, bazı şiirlerinde bunu sosyal bir çatışma ve gelecek umudu olarak işlemiş, bazı şiirlerinde daha ütöpik bir dünyanın tasavvurunu kurmuştur. Türkiye şartlarında topraksız köylüyü ve sendikal hakları olmayan işçi sınıfını mücadeleye çağırır ve onların örgütlenmesini ister; kendisi de hayatı ve şiirleriyle onlar için mücadele eder.

Komünizmin propagandasını yapan bu coşkun mizaçlı şairin, tesirli bir hitabet üslubu vardır. Aşk duygularını işlediği lirik şiirlerine rağmen, onun asıl tesiri ve şöhreti, bunlardan değil, propaganda mahiyetindeki şiirlerinden ileri gelir.

“Hafız-ı Kapital” olarak bilinen Nazım Hikmet’in teknoloji hayranlığının arka plânında, Rus fütürizmi ve konstrüktivizmi de etkilidir. *“Fütüristler, geleceği inşa edecek olan unsurlar çelik, demir, bakır gibi madenler ve bunlardan yapılan makineler olacağı için şiirlerinde adeta bu madenleri kutsarlar. (...) Konstrüktivizmde makineye, demir, cam, çelik gibi madenlere taparcasına bağlılık; kalkınmış, müreffeh insanların yaşayacağı mutlu bir ülkeye ve mutlu bir dünyaya bunların işlenmesiyle/endüstriyle ulaşılabileceğine olan yüksek inançtan kaynaklanır”* (Çıkla, 2010, 294-305). Bu sebeple şiirdeki kalıpları, kuralları yıkmış, bambaşka ve alışılmadık biçimler kullanmıştır.

“Efendiler, ağalar, evliyalara, keşişler
Ebedi karanlığın boğulsun kollarında
Artık temiz ruhların aydınlık yollarında
Sade bir din, bir kanun, bir hak:

İşleyen- dişler...” (Ran, 2008, 194)

Yukarıdaki dizelerde de görüldüğü gibi *“Onun dini artık fütürizm ve konstrüktivizmin kutsadığı iş gücüdür, maddedir, makinelerdir. Meşin Kaplı Kitap’ın son dört dizesi ondaki bu yönelimin şiir dilindeki en açık ifadesidir”* (Çıkla, 2010, 293)

“Akın var
güneşe yakın!
Güneşi zaptedeceğiz
güneşin zaptı yakın!” (Ran, 2008, 26)

Güzel günlerin geleceğine inancı tam olan Nazım Hikmet, gelecekte, sınıf ayrımının olmadığı toplum yapısının gerçekleşeceğine inanmaktadır. Bunun için şairin bulduğu çözüm yolu komünist ve sosyalist bir düzenin kurulmasıyla gerçekleşecektir. *“77 katlı beton-arme dağlara hayran olmak, ‘karnına bir türbin oturtup/makinalaşmayı’ düşlemek, sadece Sovyetler Birliği’ndeki sanayileşme ve elektrifikasyon programlarından*

esinlenmemektedir. Nazım bu olgularda büyük ölçüde Türkiye'nin kalkınma ve modernleşme hedeflerini de öngörmekte, topluma dinamik bir kavrayış biçimi kazandırmayı da istemektedir” (Oktay, 2005, 99).

“Sürelim yan yana bindiğimiz atları!

Menzil yakın

bakın

kurtuluş günü artık sayılı

Önümüzde artık şarkın kurtuluş yılı

bize kanlı mendilini sallıyor

Al atlarımız emperyalizmin göbeğini nallıyor.” (Ran, 2008, 37)

Nazım Hikmet, kurtuluş gününün yakın olduğunu düşünür. Ona göre, Doğu'nun kurtuluşu yakında gerçekleşecektir. “Al atla” komünizmin emperyalist sisteme getireceği ölümü ifade etmeye çalışan şair, emperyalizmin komünizm tarafından yenileceğine inanır.

“Mutlak buna bir çare bulacağım

ve ben ancak bahtiyar olacağım

karnıma bir türbin oturup

kuyruğuma çift uskuru taktığım gün!

trrrrum!

trrrrum!

trrrrum!

trak tik tak!

Makinalaşmak

istiyorum!” (Ran, 2008, 39)

“Nazım Hikmet'te konstrüktivizm etkisini gösteren en çarpıcı şiir 'Makinalaşmak' tır. Şair bu şiirinde makineleşmek istediğini dile getirir, bahtiyarlığın ancak beden, benliğin, ruhun maddenin emrine girmesiyle elde edileceğini ifade eder” (Çıkla, 2010, 298). “Makine hâkimiyetinin özlemine çeken Nazım Hikmet, makinayı tabiatı değiştirmek için istemekle kalmaz; kendisi de bu değiştirme faaliyetinin bir parçası olarak, makine olmak

ister. Makinalaşmak şiiri bu bakımdan dikkati çeker” (Enginün, 2008, 58). Bilimsel sosyalizm bağlamında kutsallaşan teknoloji algısı içinde karnına bir türbin oturtarak makineyle bütünleşmek isteyen Nazım Hikmet, insanın ve emeğin övgüsünü yapar.

“biz
seyretmedeyiz
cihan içinden cihanların
doğuşunu;
kehkeşanların
gümüş aydınlığında!” (Ran, 2008, 70)

Zorlu bir dönemde doğan Nazım Hikmet, bir devletin batışını, yeni bir devletin kuruluşunu görmüş, bunun ardından gelen her sorunu yaşamış, yeni düzenin oturtulması için uğraş verenlerden olmuştur.

“Ve artık
saçlarımızı tutuşturarak
gecenin evinde yangın çıkaracağız;
çocuklarımızın başlarıyla kıracağız
karanlık camlarını!...
Ve bizden sonra gelenler
demir parmaklıklardan değil,
asma bahçelerden seyredecek
bahar sabahını,yaz akşamlarını...” (Ran, 2008, 127)

Kara düzene, emperyalizme son vereceklerini iddia eden Nazım Hikmet, gelecek ideal neslin bu mücadeleyi devam ettireceğine inanır. Şimdiki neslin bu uğraşlarıyla gelecekteki nesiller tutsak kalmayacak, özgür olacaklardır.

“san’atı okkayla satan san’atkar;
Ettiğin kar
kalmıyacak yanına!

Soksan da kafanı dükkânına,
dükkânını yedi kat yerin dibine soksan;
yine ateşimiz seni
yağlı saçlarından tutuşturarak
bir türbe mumu gibi damla damla eritecek!” (Ran, 2008, 157)

Paranın egemenliğinden hoşlanmayan Nazım Hikmet, komünizmin bu aksaklıklara son vereceğine, her şeyin eşit paylaşılacağına inanır. Sanatın bir sermaye değeri olması kapitalizmin ürünüdür. Kapitalizm bütün malları fetişleştirdiği gibi sanatı da bir fetiş haline getirmiştir.

“Biz bugünün kahramanı,
yarının
münadisiyiz.
Bu durmadan akan,
yıkıp yapan
akışın
çizgilenmiş sesiyiz.

Biz,
adımlarını tarihin akışına uyduran,
temelleri çöken emperyalizmi vuran,
yarını kuran
larız” (Ran, 2008, 188)

Nazım, gelecek tasavvurları içinde, o geleceği kuracak olanların övgülerini de yapar. Geleceği kuracak olanlar bugün kahramandırlar. Yarın ise bu mükemmel düzenin anlatıcısı ve yorumcusu ve davet edicisi olan münadiler olacaklardır.

“Yine görüşürüz
dostlarım benim
yine görüşürüz.....
Beraber güneşe güler,

beraber dövüşürüz....” (Ran, 2008, 203)

Defalarca hapse girip çıkan Nazım Hikmet, yol arkadaşlarına, düzenin değişeceğini söyler; yine görüşme umudundan, kavgalarına birlikte devam edip komünist ve sosyalist düzen için uğraşacaklarından bahseder.

“Güzel günler göreceğiz çocuklar,
güneşli günler

göre-

-ceğiz....

Motorları maviliklere süreceğiz çocuklar,
ışıklı maviliklere

süre-

-ceğiz...” (Ran, 2008, 206)

Gençlere ve çocuklara seslenen Nazım Hikmet, geleceğin daha güzel olacağını söylüyor ve ütopyik gelecek tasavvuruna dair umut dolu söylemini dile getiriyor. Burada kullanılan “çocuklar”, sadece yaşı ifade etmez, yol arkadaşlarını da kasteder. Onun mütehakkim kişiliği bu ifadeleri böyle anlamlandırmamızı mümkün kılar.

“Biz

gün doğusunun milyonlarla milyonu

bekliyoruz bunu...

(...)

Göbeğinden çatlayacak Avrupa.

Avrupa'nın çatlayacak göbeği...

Çatlıyacak

çatlıyor

çatla.....” (Ran, 2008, 371)

Gün doğusunda bekleyenler, Marksizm'i öğrenerek, aydınlanarak geleceğe doğru yürüyenlerdir. Aynı imaj, Rusya'nın öncülüğündeki bir sosyalist mücadelenin Batı'ya doğru yöneldiğini de işaret eder.

“Ben sadece ölen babamdan ileri
doğacak çocuğumdan geriyim,
ve bir kavganın adsız neferiyim.....” (Ran, 2008, 405)

Bu mısralarda Nazım Hikmet, insanlığın tarihsel akışını daima bir ilerleme olarak görür. Modern pozitivist bir yönelimin içinden geçen sosyalistler, dünü geri, bugünü mücadele yeri, yarını da ileri olarak görürler. Bu bağlamda insanoğlu durmadan yıkar ve yenisi yapar. Kendisini başka bir ifadeyle “şimdi”yi, adsız bir nefer olarak görmesi, tekâmülün toplumsal yapının ürünü olduğunu vurgulamak içindir.

“Sözü onlar alıp
dediler ona:
'Daha Pazar
kurulmadı
kurulacak.
Esen rüzgâr
durulmadı
durulacak.
Boynu daha
Vurulmadı
vurulacak.' ” (Ran, 2008, 500)

Emperyalist ülkelerin egemen olma çabalarının, canavarlaşmalarının son bulmadığını söyleyerek gelecekte bu canavarın boynunun vurulacağını ifade eder.

“Meselâ bakın:
'Gelecektir sana vaadettiği günler Hakkın.'
Hayır,

gelecek günler için
gökten ayet inmedi bize,.
Onu biz, kendimiz
vaadettik kendimize.
Bir şarkı istiyorum
zaferden sonrasına dair.
'Kim bilir belki yarın....' ” (Ran, 2008, 608)

Mehmet Âkif' in dizelerine telmihte bulunan Nazım Hikmet, gelecek günlerin Allah tarafından vaat edilmediğini, insanların kendi kendine vaat ettiğini söyler. Kurtuluşa erişileceğinden umutlu olan şair, zaferden sonrasına dair bir şarkı ister.

“İnsanlar, daha güzel günlere insanları taşır,
oğlumuz iyileşir,
babası çıkar hapisten,
güler senin altın gözlerinin içi” (Ran, 2008, 620)

Gelecek güzel günlere insanları ulaştıracak olan gücün insanların içinde olduğunu söyler. Oğlu Memet'ten söz eden şair, gelecekte hapisten çıkacağını, Memet ve Pirâye'yle birlikte mutlu bir yaşam süreceğine olan umudundan söz eder.

“Ve biz yine bir kış daha geçireceğiz:
büyük öfkemizin içinde
ve mukaddes ümidimizin ateşinde ısınarak....” (Ran, 2008, 632)

Bu dizelerde Nazım, emperyalizmi, düzenin baskılarını insanı üşüten bir kış olarak niteler. Bunun zıttı ise o kutsal gelecektir. O gelecek için verilen savaş bir ateştir ve devrimciler bu ateşten ısınmaktadırlar.

“Bu dünya, bu korsan gemisi batacaktır,
taş çatlasa batacak.

Ve senin alanın gibi hür, ferah ve ümitli bir âlem

kuracağız Pirâyem...” (Ran, 2008, 635)

Korsan gemisine dönen bu dünya düzeninin sonunun geldiğini söyleyen şair, yoldaşlarıyla birlikte özgür, ferah ve ümitli bir âlem kuracaklarını ifade eder.

Çünkü ölüm vurdu damgasını alınlarına:

-Çürüyen diş, dökülen et-

bir daha geri dönmek üzere yıkılıp gidecekler.

Ve elbette ki, sevgilim, elbet,

dolaşacaktır elini kolunu sallaya sallaya

dolaşacaktır en şanlı elbisesiyle: işçi tulumuyla

bu güzelim memlekette hürriyet.... (Ran, 2008, 635)

İşçi ve köylü sınıfının mücadelesine destek veren şair, baskıcı ve emperyalist düzenin yıkılacağı ve asla geri dönemeyeceği zamanda işçi tulumunu giyerek şanlı, şerefli bir şekilde özgürlüğün tadını çıkaracağını belirtir.

“Gün gelecek

insanlar çok uzun

insanlar bahtiyar yaşayacaklar” (Ran, 2008, 684)

Umutsuzluğa yer vermeyen Nazım Hikmet, gelecek güzel günlerde insanların tutuklanmayacağını ve öldürülmeyeceğini, insanların mutlu yaşayacağını söyler.

“Herhal ilerdedir

yaşanacak günlerin

en güzelleri....” (Ran, 2008, 692)

Yaşanacak günlerin en şereflişinin, en güzelinin ileride olduğuna inanır.

“Gebe.
Gebelik.
Mevsim bahara yakın
ve doğumun
-Korkunç
güzel
ve sıcaktır-
günü doldu dolacak...” (Ran, 2008, 710)

Bu dizelerdeki “gebelik” imgesi dikkat çekicidir. Gelecek tasavvurlarının, “gebe kadın”, “bahar mevsimi”, “sabah”, “oğul”, “güneş” gibi imgeler merkezinde kurulması anlaşılabilir bir söylemi kurar. Çünkü Nazım’ın da sözünü ettiği devrim, hazırlandığı yerden çıkacak, oğul verecek, aydınlatacak, hayatın her noktasını verimli kılacaktır.

“Varılacak yere
kan içinde varılacaktır
Ve zafer
artık hiçbir şeyi affetmeyecek kadar
tırnakla sökölüp
kopartılacaktır....” (Ran, 2008, 717)

Geleceği inşa etmeye çalışan nesil, kurulacak sınıfsız, eşit topluma ve ülkeye çok zor olsa da ulaşılacaktır.

“-Uyumak şimdi,
uyanmak yüz yıl sonra, sevgilim...
(...)
Ve ölen ve doğan
ve son günleri güzel gülecek olan yirminci asır
(benim şafak çığıllıklarıyla sabaha eren müthiş gecem),
senin gözlerin gibi Hatçem,
güneşli olacaktır....” (Ran, 2008, 718)

Yirminci asırda gece karanlığında olan ülke komünist ve sosyalist bir rejime kavuştuğunda sabaha ulaşacaktır.

“Elbette ben
böyle demirlerle bölünmeyen
aya
kavgaya
ve sana kavuşacağım
günün birinde...” (Ran, 2008, 758)

Nazım Hikmet, günün birinde hapisten çıkıp karısına, oğluna, doğaya, kavgasına kavuşacağından umutludur. Nazım çoğu şiirlerini hapisanede yazmıştır. Bu şiirlerdeki umut, heyecan, coşku ve dirilik, yaşanan mekânla zıtlıklar gösterir. Sanki içerde bir hayatından yoksun olan bir mahkûm değil de geleceği tasarlayan bir teorisyen, bir önder vardır.

“Hitler altı haftada hepsini yenecek diyorlar.
Zor yener,
Eceli gelen köpek....
Ümit yenilir miymiş? (Ran, 2008, 843)
(...)
Pek yakında unutacağız, diyorum,
İnad ediyorum” (Ran, 2008, 866)

Yaşadığı dönemdeki bütün olaylara atıflar yapan Nazım, olup bitenleri genellikle iki kutuplu olarak görür: Emperyalistler ve Sosyalistler. Emperyalistler, zulmetmektedirler; sosyalistler ise direnmektedirler. Sonunda karalar (emperyalistler) kaybedecek, kızılar (sosyalistler) kazanacaklardır.

“Oğlum Memet
müjdesini ver,
belki bana bir daha dönmeyecek olan kızıl saçlı bacıma:
Bizimkiler,

bizimkiler nerdeyse Nankin' e girecekler.” (Ran, 2008, 929)

Mehmet Âkif'in şiirinde “Âsım”, Fikret'in şiirinde “Halûk” ne anlama geliyorsa Nazım'ın şiirinde de “Memet” o anlama gelir. Her üç oğul da gelecekteki mükemmel düzeni kuracak olan, çağın bütün bilimleriyle donanmış bulunan öncülerdir. Bu dizelerde Memet'in bir işlevi de içeri ile dışarı ilişkisini sağlayan bir figür olarak görülmesidir. Nazım, hapishanededir; olayları radyodan ve gazetelerden takip etmektedir. “Kalbinin kızıl saçlı bacısı” Pirâye ise dışarıdadır. Nazım, umudunu, dileğini, yani sosyalist ordunun zafer kazanacağını Memet üzerinden Pirâye'ye, bir bakıma bütün dünyaya duyurmak istemektedir.

“Yine de yaşamakta devam edeceğim yanı başınızda;

Aragon' un mısralarında olacağım

-Gelecek güzel günleri anlatan her mısraında-

Ve beyaz güvercininde Picasso' nun

Ve Robeson' un türkülerinde

Ve asıl

Ve en güzeli:

Marsilya dok işçilerinden yoldaşımın muzaffer gülüşünde olacağım.”

(Ran, 2008, 945)

Açlık grevi yapsa da nazım Hikmet'in yaşama isteği çok kuvvetlidir. Güzel günlerin umudunu taşıyan şair, her resimde, her türküde, işçilerde, köylülerde, yoldaşlarda var olacağından bahseder. Bu dizelerde Nazım'ın dünya olup biten her şeyi dikkatle izlediği görülür. Modern ilerlemenin öncüsü olan ve/veya sömürgeci yapılarla mücadele eden, emeğin gücünü göstermek için savaşan dünyadaki herkes Nazım'ın yoldaşdır veya Nazım bütün bunların sanatında, kavgasında kendini görür.

“Benim oğlan

benim yaşıma bastığı zaman,

ben bu dünyada olmayacağım,

ama harikulâde bir beşik olacak dünya,

siyah,
beyaz,
sarı,
bütün çocukları
sallayan
mavi atlas döşekli bir beşik.” (Ran, 2008, 950)

Gelecek zamanlarda şimdiki nesli temsil edenlerin bu dünyada olamayacağını; ama dünyanın ırk, dil, din ayrımı gözetmeden bütün çocukları barındıracağını söyler. Ona göre, insanlık kardeşçe yaşadığı sürece gelecek güzel günleri inşa edebilecektir.

“Halk için gerçekten hürriyet için
İleri ferah bir memleket için” (Ran, 2008, 951)

Nazım Hikmet, halk, özgürlük ve ferah bir memleket için uğraş verdiğini ifade eder.

“Ve şimdi
yürek her zamankinden umutlu
Halil okurken kitabını,
'-Kelepçem' diye geldi aklına,
'günler yakın,
Seni pulluk yapacağız kelepçemin demiri.'
(...)
Gün ola yarın ola.” (Ran, 2008, 984)

Her zaman umutlu olmaya değinen Nazım Hikmet, hapisane günlerinin son bulacağını, demir parmaklıklardan kurtulacağını söyler.

“dünya geri dönmeyecek Ortaçağa
ve olduğu yerde saymayacak.
Bu bir doğum ağrısıdır
gebedir toprak.” (Ran, 2008, 1393)

Nazım bu dizelerde, dünyanın gebeymişçesine doğum sancısı çekerek değişime hazırlandığını, hiçbir zaman Ortaçağ geriliğine dönemeyeceğini, sınıf ayrımının yapıldığı bir toplumun ayakta kalamayacağını söyler.

“Daha da güzel günler göreceğiz, diyorlar,
yalan değil,
göreceğiz.” (Ran, 2008, 1508)

(...)

“Yaşayacak hâtıranız, kardeşler,
fabrikalarımızın tüten bacalarında,
sırmalı dalgalarında ekinizin
ve içi gülen gözlerimizde.” (Ran, 2008, 1510)

Güzel günlerin yaşanacağına kesin gözüyle bakan Nazım Hikmet, yoldaşların mücadelesinin fabrikaların tüten bacalarında, ekinlerin sırmalı dalgalarında, gülen gözlerde var olacağını söyler.

“Hastalar,
kardeşlerim,
iyileşeceksiniz.

Ağrılar, sızılar denecek.

Yumuşak, ılık

bir yaz akşamı gibi inecek

ağır, yeşil dalların arasından rahatlık

(...)

Kalkacaksınız yatağınızdan,

gideceksiniz.

Tuzun, ekmeği, güneşin tadını

yeniden keşfedeceksiniz.” (Ran, 2008, 1543)

Bazı dizeleri alıntılanan bu şiirde şair, bütün insanları, hastaları, çocukları, gençleri tasavvur edilen geleceğin içinde görür. Bu gelecek içinde

herkes, insan gibi yaşamanın tadına varacak, acılarından ve yoksunluklarından kurtulacak, bütün evreni eşit ve mutlu bir yankı saracaktır.

“Çekmiş çekiyor millet.
Lâkin güzel gelecek sonu.
Sen bizim orda halkınla beraber
komünizmi kuracaksın,
gözle göreceksin, elle tutacaksın onu.
(...)
anana hasret, sana hasret,
yoldaşlarıma, halkıma hasret öleceğim,
ama sürgünde değil,
gurbet ellerde değil,
öleceğim rüyalarımın memleketinde,
beyaz şehrinde en güzel günlerimin.
(...)
Gidiyorum
içim rahat.
Sende daha bir hayli zaman
halkımda ölümsüz devam edecek
bende tükenen hayat.” (Ran, 2008, 1550)

Nazım Hikmet, geleceğin nesli olarak gördüğü oğluna, memleketin ve milletin sıkıntılarını anlatır. Geleceğin daha güzel olacağına olan inancını dile getiriyor. Türkiye’de Memet ve neslinin komünizmi kuracağını, ülkeyi yeniden inşa edeceğini söylüyor. Ülkesine hasret kalan Nazım Hikmet, kendisinden, eşinden, oğlundan, yoldaşlarından, halkından uzakta ve onlara hasret içinde öleceğini söylüyor. Öyle ki gurbette ya da sürgünde değil, memleketinde ölmek istediğini söylüyor. Kendisinin bu uğurda harcadığını; ama ülkedeki hayatın tükenmeyeceğini ifade eder.

“Ne devlet ne para
insanın emrinde dünya
belki yüz yıl sonra

olsun
mutlaka bu böyle olacak ama” (Ran, 2008, 1621)

Nazım Hikmet, değişimin insanın kudretiyle gerçekleşeceğine inanmıştır. Ona göre, gelecek zamanlarda paranın ya da devletlerin egemenliği değil, insanın yani emeğin egemenliği söz konusu olacaktır.

“İlerdeki güzel günler
beni görmeyecek onlar
bari selâm yollasınlar
geberiyorum kederden.” (Ran, 2008, 1627)

Gelecekteki güzel günlere ulaşmak arzusundaki Nazım Hikmet, gelecek güzel günlerin geç de olsa geleceğine inanır ve buna katkıda bulunduğu için onur duyar. Fakat bu geleceğin içinde olamayacağına dair şüphesi de vardır. Fakat bu önemli değildir; kurulan o güzel dünya kendisini hatırlarsa yeterli olacaktır.

“Kendi kendimizle yarışmadayız, gülüm.
Ya ölü yıldızlara hayatı götüreceğiz,
ya dünyamıza inecek ölüm.” (Ran, 2008, 1632)

Bütün dünya sorunlarıyla ilgilenen, hiçbir sıkıntıya kayıtsız kalamayan Nazım Hikmet, bu dizelerde Hiroşima’ya atılan atom bombasının yarattığı acıları anlatmıştır.

“Kuvâyi Milliye gelecek yine,
şahin atlar aşarak yeli
çiğneyecek gâvuru da, Anzavuru’u da.
Kuvâyi Milliye gelecek yine
hem bu sefer ayyıldızlı bayrağı da orakçekiçli.” (Ran, 2008, 1660)

Şiirlerinde Kuva-yi Milliye'den bahseden Nazım Hikmet, onların düşmanı yeneceğini, söylerken bayraklarının komünizmi simgeleyen orak çekiçli olacağını temenni eder.

“Bana Avni’ nin atlarına
binmek nasip olmasa gerek
ama Memet binecek,
gelecek düşmanla topuz topuza!” (Ran, 2008, 1660)

Nazım’ın nesli, geleceğin güzel günlerine ulaşmasa da Memet ve nesli, güzel günlere ulaşacak ve mücadeleye devam edecektir.

“yolcu füzeleri güneşe doğru, yıldızların arasından,
balıklar gibi sessiz sedasız akıp gidecek.

Ama füze yolcuları yola çıkabilecek mi pasaportsuz?
Bilet olacak mı? Parayla mı alacaklar?
Ve uzaklaşıp karpuzlaşır, elmalaşırken dünyamız,
ıstıratosferde savaş füzelerine mi rastgelecekler?
(...)
Kosmosa filan gidip gelecek. İş bunda değil.
Yeryüzünde görececek mucizenin büyüğünü:
tek insan milletini pırıl pırıl,
Ben iyimserim, dostlar, akarsu gibi...” (Ran, 2008,

Bilim ve tekniğe önem veren Nazım Hikmet, gelecekte bilimsel gelişmelerin elde edileceğine inanır. Ama insanlığın bundan ne denli faydalanacağından emin olamaz. Çünkü geleceğin bilimsel gelişmelerinin insana mı, savaşa mı hizmet edeceğini bilemez. Ama iyimser olmak gerektiğini düşünür.

“Diyetimi istiyorum, Adnan Bey
göze göz,
ele el,

bacağa bacak,
diyetimi istiyorum,
alacağım da.” (Ran, 2008, 1691)

Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesine atıf yapılan bu dizelerde, zamanın hükûmeti eleştirilir. Orada canlarını verenlerin diyeti ne olacaktır? Türkiye hangi bedel karşılığında oraya asker yollamıştır?

“Aya gidilecek
daha da ötelere
teleskopların bile göremediği yere.
Ama bizim dünyada ne zaman kimse aç
kalmayacak,
korkmayacak kimse kimseden,
emretmeyecek kimse kimseye,
yermeyecek kimse kimseyi,
umudunu çalmayacak kimse kimsenin?

İşte ben komünistim bu soruya karşılık
verdiğim için” (Ran, 2008, 1713)

Nazım Hikmet, kendisinin komünist olduğunu açıkça dile getirir. Bunun sebepleri de oldukça açıktır: Bilimsel gelişmeler sayesinde tüm evren keşfedilecek ve hiçbir insan aç kalmayacaktır. İnsanlar birbirlerinden korkmayacak, büyük balık küçük balığı yemeyecektir; kimse kimseye emretmeyecek, hiç kimse öbürünün umutlarını, hayâllerini çalmayacaktır.

“ne üs kurmağa geldim yıldızına
ne petrol ne yemiş imtiyazı istemeğe
Koka-kola satacak da değilim” (Ran, 2008, 1746)

Emperyalizme sıklıkla değinen Nazım Hikmet, Avrupalı ülkelerin aciz buldukları ülkelere üs kurmalarını, petrol ve benzeri kaynaklarda imtiyaz istemelerini, emperyalizmin ürünlerini satmak istemelerini eleştirir.

“çocuklar dünyayı alacak elimizden
ölümsüz ağaçlar dikecekler” (Ran, 2008, 1811)

Gelecekte kurulan düzen, şimdiki zamanda kaybedilenleri geri getiremeyecektir. Ama çocuklar, yani yarının kurucuları bu zamanı dünyayı iyi yönetemeyenlerin elinden alacaklar ve dünyaya adil, eşit ve huzurlu bir düzen vereceklerdir.

“Düşmanı yenecek işçi sınıfımıza selâm!
Paranın padişahlığını,
karanlığını yobazın
ve yabancıнын roketini yenecek işçi sınıfına selâm!” (Ran, 2008, 1828)

“Nazım’a göre burjuva demokrasisi, işçi sınıfının ortaya çıkması için ideal olan ortamın yaratılması demektir. İşçi sınıfı da devrimi yapacak olan sınıftır. Feodal bir toplum düzenine dayanan (daha çok el emeği ile üretime, tarıma dayalı bir üretim biçimini kastediyoruz) Osmanlı Devleti’nde toplumu sosyalizme taşıyacak olan işçi sınıfı bulunmamaktadır. Proletarya (işçi sınıfı) fabrikalardaki makineli üretimin, sanayileşmiş kentlerin sınıfıdır. Bu nedenle sanayileşme yolunda bir adım olarak gördüğü Kemalist projeyi işçi sınıfını yaratması açısından olumlamakta ve Cumhuriyet’in ilanından hemen sonra meseleyi sınıf mücadelesine, işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki mücadeleye dayandırmakta ve kendi sınıfının yanında saf tutmaktadır ” (Apaydın, 2007, 54). Paranın padişahlığının, yobazın karanlığının, yabancıнын roketinin işçi sınıfının mücadelesiyle yenileceğine inanır. İşçi sınıfının mücadelesine ortak olan Nazım Hikmet, sınıfsız toplum hayâlinde onların da iyi yaşamasını ister.

“Çocukların avuçlarında günlerimiz sıra bekler,
günlerimiz tohumlardır avuçlarında çocukların,
çocukların avuçlarında yeşerecekler.

Çocuklar ölebilir yarın atom bulutlarının ışığında
arkalarında bir avuç kül bile değil,

arkalarında gölgelerinden başka bir şey bırakmadan.” (Ran, 2008, 1830)

Gelecek güzel günlerin çocuklar ve gençler sayesinde inşa edileceğine inansa da bilimin ürettiği atom gibi tehlikelerin varlığına da dikkat çeker. Gelecekte bilimin, emperyalist devlet düzenlerinin çocuklarına hizmet etmemesi gerekir. Bu olumsuz işaretlere rağmen umudunu diri tutar şair; gelecekte mutlaka bu emperyalist düzenin yeri olmayacaktır.

“İşte senin düşmanın
Tabî ki kaçacak
Yine büyük Türk adı
Dağlar taşlar açacak
Yine Türkün bayrağı
Kaleleri yıkacak
Yine Türkün gemisi
Denizleri aşacak
Yine Türkün sanatı
Avrupa’ya taşacak
Yine Türkün sinesi
Vatan aşkıyla dolacak
İşte bunlar emin ol
Emin ol ki olacak
Yine Türkün tarihi
Yıldızlı sahifeler yazacak.” (Ran, 2008, 1876)

Türkler’in, Türk bayrağının, zaferler elde edeceğini, Avrupa’dan daha üstün olacağını ve göğsünün her zaman vatan aşkıyla donacağını düşünür. Ona göre, Türk tarihi gelecekte de başarılı olacaktır.

“Eski cihan, yen cihan önünde eğil!
Aramızdan birkaç yoldaş ayırmak değil,
Her ne yapsan varacağız emelimize!” (Ran, 2008, 1984)

Eski düzenin kurulacak yeni düzen önünde eğilmesini ister. Ona göre, yoldaşlar feda edilse de gelecek güzel ve ferah günleri inşa etme emeline varılacaktır.

“Lakin
bu böyle sürmeyecek!
Zaferi bekliyoruz!!
Merihe uçacak zaferi!!
Bu zafer ne? diye mi soruyorsun
bunu sana anlatmak gayet basit
Bir krank’ ın hareketi kadar basit:
Çocuklarımızı
çalanların elinden alacağız...
Çocuklarımız
yalnız bizim olacak...
Yalnız bizim!!
Yalnızzzzzzzz bizim!!!
100x100000xyalnız bizim!!!
İşte
(D.S.F.C.) nin ilk telsizinden
Merihe uçacak zafer bu!!..” (Ran, 2008, 2017)

Nazım Hikmet, inandığı zaferi beklemektedir. Çocukların ve gençlerin onların hayatlarını ve umutlarını çalanların elinden alınacağını, bu ülkeye ait olacağını ifade eder ve inançla dile getirir.

“İnandım sosyalizme
Bizim olacak makinalar.
Ve ben
Makinalaşacağım...”

Bu dizeler “şairin bu iki akım üzerinden yansıttığı fikir, inanç ve sanat anlayışını sosyalizmin şekillendirdiğini gösteren bir delildir ” (Çıkla, 2010, 299).

“Kim bilir belki bugün,
belki yarın,
çıplak cilalı sırtı suların
donacak!
Fakat bir an bile durmayacak yüreği
buzun altında sıcak
kara kan gibi akıp gidenin!...

(...)
Heraklit! Heraklit! Ne akıştır bu!
Ne akıştır ki bu,
Ne evveli var, ne sonu!” (Ran, 2008, 2046)

En kısa zamanda emperyalizmin yok olacağına inanan Nazım Hikmet,
emperyalizmi “kara” renkle nitelendirir.

“Bugün kan sızıyorsa da bir yanda işçilerin
kafatasından
doğacaktır orada yarın” (Ran, 2008, 2053)

Nazım Hikmet, ezilen, sömürülen işçi sınıfının hedefleri uğruna
mücadele ettikçe yarına ulaşacaklarından bahseder.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5. 1. Sonuç

Sözlü ve yazılı edebi metinlerde oranları ve nitelikleri farklı olmak kaydıyla daima gelecek ile ilgili kurgular vardır. Gelecekle ilgi bu tasarımlarda, genellikle kahraman, aydın, mücadele adamı gibi öncü karakterler görünmektedir. Tanzimat'la başlayan yeni edebiyatın farklı türlerinde de gelecekle ilgili tasarımlar vardır ve bu tasarımlar büyük ölçüde sanatçıların dünya görüşleri ile yakından ilişkilidir.

Yeni Türk şiirinde sistemli denilebilecek şekilde gelecek tasavvuru kuran üç şair Mehmet Âkif, Tevfik Fikret ve Nazım Hikmet'tir. Bu üç şairi de gelecekle ilgili hayâllere, umutlara ve beklentilere yönelten temel neden yaşanan zamandan, siyasal ve sosyal düzenden duydukları rahatsızlıktır. Fakat bu rahatsızlığın kaynakları farklıdır. Âkif, sosyal adaletsizlikten, tembellikten, dinin yanlış ve eksik anlaşılmasından, merhamet kurumlarının yokluğundan, cahillikten, körü körüne duyulan Avrupa hayranlığından rahatsızdır. Fikret de bu problemlerin çoğundan rahatsızlık duyar Ama o bütün bir geçmişin de içinde yaşanan zamanın da köhne, zorba ve taassup içinde olduğunu düşünür. Nazım Hikmet, sanayileşme ile başlayan kapitalizmden, feodal kurumlardan, düzene hizmet eden geleneklerden rahatsızdır.

Üç şair de "mükemmel bir gelecek" in kurulması konusunda duydukları umut konusunda ortaktır. Fakat üç şair hem tasavvurlarının manivelası olan felsefî, dinî ve siyasî bağıkları bakımından hem de tasavvur edilen geleceğin özellikleri ve nitelikleri bakımından farklıdır. Âkif, modern dünyanın sorunlarını çözecek, onun iktisadî, ilmî ve ahlâkî temellerini kuracak bir İslâm anlayışından yola çıkar. Fikret, zaman zaman inzivaya çekilmek, fikir değiştirmekle birlikte genel olarak Hümanist bir bakış açısının etkisi altındadır. Nazım Hikmet ise Marksist bir sosyalizme yaslanarak geleceği

hayâl eder ve onun için şiirlerini bir mücadele vasıtası olarak görür. Âkif'in geleceğinde imanlı, ahlâklı, dürüst, fazîletli, merhametli çağın ilimleriyle donanmış, millî ve İslâmî birliği sağlamış insanlar olacaktır. Fikret'in geleceğinde, namuslu, aydın, merhametli, özgür ve daima ilerlemeci insanlar olacaktır. Nazım'ın geleceğinde ise sınıfsal kavganın temellerini anlamış, emeğin değerini her şeyin önüne koymuş, sömürgecilikle mücadele etmiş ve sınıfsız bir düzenin kurumlarını kurmuş insanlar olacaktır.

Üç şairin de gelecek tasavvurlarında oğullara (öz oğul, üvey oğul veya oğul yerine konulan genç) özel yer vermeleri ortaktır. Âkif'te mükemmel geleceği, Hocasade'nin oğlu Âsım ve onun nesli kuracaktır. Fikret, geleceği bizzat oğlu Halûk üzerinden tasvir eder ve onu geleceğin ışığı olarak görür. Nazım Hikmet de oğulluğu Mehmet'e seslendiği şiirlerinde geleceği Mehmetlerin kuracağını söyler.

Sonuç olarak söylenebilir ki toplumsal sorumluluk duyan, milletinin (halkının) aydınlatılmasında pay sahibi olduğunu düşünen üç şair de içinde yaşanan zamanın kötülüğünden kurtulmak için inandıkları ve bağlı oldukları temel yapılardan hareketle insanlarına umut aşılacak tasavvurlar oluşturmakta ve tasavvurların içerdiği düzeni kurmak için bireysel olarak da sanatsal olarak da mücadele etmektedir.

5. 2. Öneriler

Mehmet Âkif, Tevfik Fikret ve Nazım Hikmet' in şiirlerinde gelecek tasavvurlarını incelemek, yapılabilecek başka çalışmalar hakkında fikir vermektedir. Bu şairlerin yanı sıra başka şairlerin de gelecek tasavvurları incelenebilir. Hatta farklı türler üzerinde bu bağlamda incelemeler yapılabilir; yahut farklı dönemlerde, gelecek tasavvurlarının ne derece değiştiği de tespit edilebilir. Bu çalışmalar, edebiyattaki gelecek tasavvurları ile toplumsal, siyasal tasavvurlar arasındaki ilişkileri gösterebilir.

KAYNAKÇA

Abdulkadiroğlu, Abdülkerim; Abdulkadiroğlu, Nuran. (1987) . Mehmed Âkif Ersoy' un Makaleleri. Ankara: Sevinç Matbaası.

Aktaş, Şerif. (2008) . Mehmet Âkif ve İnsan. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Karakter Abidesi ve Bir Çığlık Olarak Mehmet Âkif Özel Sayısı*. Yıl: 12, Sayı: 133, 25-37.

Aktaş, Şerif. (2008) . Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 2. Ankara: Akçağ Yayınları.

Batur, Enis. (1993) . Şiir ve İdeoloji. İstanbul: Mitos Yayınları.

Çantay, Hasan Basri. (1966) . Âkifnâme, İstanbul: Ahmed Sait Matbaası.

Çıkla, Selçuk. (2010) . Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar. Ankara: Akçağ Yayınları.

Doğan, Mehmet. (2009) . Camideki Şair Mehmed Âkif. Ankara: Yazar Yayınları.

Durbaş, Refik. (2007) . Hayatı ve Toplu Şiirleri Tefik Fikret. İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Düzdağ, Ertuğrul (2008). İstiklal Şairi Mehmet Âkif Ersoy. İstanbul: Fide Yayınları.

Emre, Âkif. (2008) . Bir İslâm Şairinin Gelecek Tasavvuru. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Karakter Abidesi ve Bir Çığlık Olarak Mehmet Âkif Özel Sayısı*. Yıl: 12, Sayı: 133, 38-45.

Enginün, İnci. (2008) . Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Ersoy, Mehmet Âkif (2007) . Safahat. İstanbul: Beyân Yayınları.

Karaca, Emin. (1995) . Nazım Hikmet' in Şiirlerinde Gizli Tarih. İstanbul: Çınar Yayınları.

Kuntay, Mithat Cemal (2009). Mehmet Âkif Hayatı, Sanatı ve Seciyesi. İstanbul: Timaş Yayınları.

Mehmet Fuat (2007). A'dan Z'ye Nazım Hikmet (2.basım). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Oktay, Ahmet. (1993) . Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950) . Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Ran, Hikmet Nazım. (2008) . Bütün Şiirleri. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

Ran, Hikmet, Nazım. (2002) . Cezaevinden Memet Fuat' a Mektuplar 2. İstanbul: Adam Yayıncılık.

Rona, Bengisu, Toprak, Zafer. (Haz.) (2007) . Bir Muhalif Kimlik Tevfik Fikret. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Sertel, Sabiha. (1946) . Tevfik Fikret İdeolojisi ve Felsefesi. İstanbul: Yurt ve Dünya Yayınları.

Şakar, Cemal. (2007) . Nazım Hikmet: Ben Geleceği Bir Sosyalist Toplum Olarak Anlıyorum. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, Türkçenin Sürgün Şairi Nazım Hikmet Özel Sayısı*. Yıl: 11, Sayı: 121, 62-69.

Teber, Serol. (2002) . Aşiyân' daki Kâhin. İstanbul: Okuyan Us Yayınları.

Tevfik Fikret, (1945) . Halûk' un Defteri. Arıcan Kitabevi.

Tevfik Fikret (2007) . Rübâb-ı Şikeste. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Topçu, Nurettin (1998). Mehmet Âkif. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Yetiş, Kazım. (2006) . Bir Mustarip Mehmet Âkif Ersoy. Ankara: Akçağ Yayınları.